

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ

Кафедра інформаційних систем в управлінні та обліку

Олександра Вікторівна Виблова

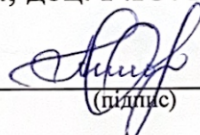
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
БАКАЛАВРА

на тему

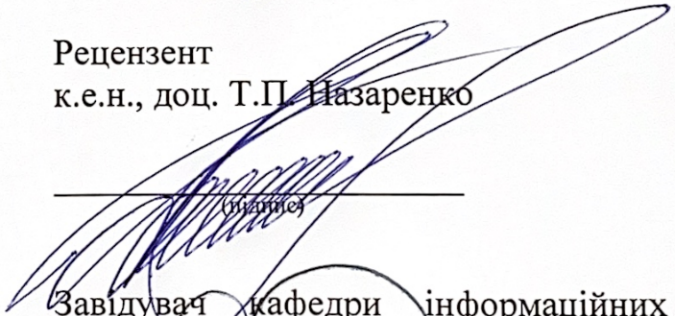
«Бухгалтерський облік і аналіз дебіторської заборгованості»

Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

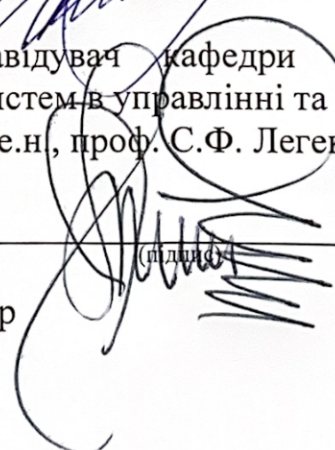
Науковий керівник
к.е.н., доц. Г.Ю. Хоменко

(підпис)

Рецензент
к.е.н., доц. Т.П. Назаренко

(підпис)

Завідувач кафедри інформаційних
систем в управлінні та обліку
д.е.н., проф. С.Ф. Легенчук

(підпис)

Житомир
2024 р.

24-52
13.05.2024

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Теоретичні положення бухгалтерського обліку і аналізу дебіторської заборгованості	7
1.1. Аналіз основних понять і наукових напрямів з обліку дебіторської заборгованості	7
1.2. Сумнівна та безнадійна заборгованість: порядок її визнання та строки позовної давності	13
1.3. Сумнівна та безнадійна заборгованість: порядок її визначення та строки позовної давності	24
Висновки до розділу 1	30
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ	31
2.1. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві ТзОВ “Імпульс”	31
2.2. Облік дебіторської заборгованості на підприємстві	38
2.3. Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у регістрах обліку	46
Висновки до розділу 2	48
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ ЗА ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ	50
3.1. Організація економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю	50
3.2. Методика економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю	60
Висновки до розділу 3	70
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	76
ДОДАТКИ	83

ВСТУП

Актуальність дослідження. Зосередження уваги вчених-економістів, практиків та з боку державного регулювання на питаннях розрахунків з дебіторами пов'язана з тим, що така заборгованість охоплює багато учасників господарської діяльності і за своєю суттю є акумульованими грошима в розрахунках, які з вини дебіторів не можливо залучити в виробничо-господарський процес на даний момент. Тобто, дебіторська заборгованість – це важлива частина оборотних активів, яка має прямий вплив на позицію наявних коштів і платежів. Тому дуже важливо встановити нормальні відносини з покупцями та замовниками, особливо в сучасних умовах.

Ринкові умови ведення підприємницької діяльності вимагає швидкого реагування на комерційні зміни в процесі складання договірних відносин з тим, що за сучасних умов при існуванні конкуренції, підприємство змушене погоджуватись на відстрочку платежів, у результаті чого з'являється дебіторська заборгованість. У зв'язку з цим виникає необхідність обліково-аналітичного забезпечення управління дебіторською заборгованістю, встановлення основних факторів її збільшення та резервів її погашення тощо.

Хоча дебіторська заборгованість і входить в склад активів підприємства, вона являє собою активи, що вилучені з користування підприємством-продавцем; до того ж існує імовірність неповернення даної заборгованості, що тягне за собою певну суму збитків для підприємства, що буде погашено за рахунок резерву сумнівних боргів. Тому правильність і своєчасність відображення та ведення дебіторської заборгованості на рахунках бухгалтерського обліку, правильне нарахування резерву сумнівних боргів дає змогу підприємству-продавцю не лише зменшити суму дебіторської заборгованості та, при необхідності, мати достатньо коштів на її погашення, а й зменшити видатки на її утримання. Це і обумовило актуальність теми дослідження.

Метою магістерської роботи є обґрунтування теоретичних положень, а також розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку та аналізу дебіторської заборгованості. Для досягнення поставленої мети в роботі визначені для вирішення наступні завдання:

- розкрити економічну сутність та історичний аспект обліку дебіторської заборгованості;
- провести огляд літературних джерел та виявити проблемні питання щодо обліку дебіторської заборгованості;
- дослідити особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві;
- розкрити зміст бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості в умовах застосування комп'ютерної техніки;
- дослідити організаційні аспекти економічного аналізу виникнення та погашення дебіторської заборгованості;
- проаналізувати методику економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю.

Об'єктом дослідження є бухгалтерський облік дебіторської заборгованості на підприємстві в сучасних умовах.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних та практичних аспектів обліку і аналізу дебіторської заборгованості.

Методи дослідження. В процесі проведеного дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Для з'ясування сутності категорії «дебіторська заборгованість» застосовано історичний метод та метод теоретичного узагальнення; методи індукції та дедукції для визначення класифікації дебіторської заборгованості; системний підхід - для обґрунтування особливостей організації бухгалтерського обліку та аналізу дебіторської заборгованості.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у наступному: удосконалено підходи до розуміння сутності поняття “дебіторська заборгованість” та “дебітор”; запропоновано класифікаційні ознаки щодо дебіторської заборгованості, що дозволяє чітко і оптимально систематизувати та групувати інформацію про дебіторську заборгованість на підприємстві; систематизовано найбільш розповсюджені методи та інструменти управління дебіторською заборгованістю та узагальнено завдання ефективної політики погашення дебіторської заборгованості на підприємстві; запропоновано внутрішні форми звітності задля оцінки ймовірності сплати грошових коштів підприємству та визначення дебіторів підприємства; проаналізовано стан дебіторської заборгованості на досліджуваному підприємстві з метою виявлення напрямів розвитку та удосконалення організаційно-методичних аспектів економічного аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві.

Практичне значення роботи: полягає у визначенні особливостей організації обліку, оцінки та методики бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості; обґрунтовано та запропоновано класифікацію дебіторської заборгованості, яка є необхідною для побудови аналітичного обліку. Запропоновано форми внутрішньої звітності, за допомогою яких підприємство зможе краще контролювати стан дебіторської заборгованості. Практичне значення мають рекомендації щодо методики аналізу дебіторської заборгованості, що дасть можливість найшвидше отримати інформацію про заборгованість на підприємстві та в подальшому оптимізувати свою діяльність.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, що містить 65 найменування, 10 таблиць, 5 рисунків, 2 додатки. Повний обсяг роботи: 88 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ І АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ

1.1. Аналіз основних понять і наукових напрямів з обліку дебіторської заборгованості

Склад, динаміка та структура дебіторської заборгованості завжди привертають особливу увагу бухгалтерів та власників підприємства тому, що її наявність (виникнення) тягне за собою, крім бухгалтерських, і податкові наслідки, бо має прямий вплив на фінансовий результат діяльності суб'єктів господарювання.

Враховуючи те, що Податковим кодексом України визначено, що об'єктом оподаткування податком на прибуток є фінансовий результат до оподаткування (прибутку або збитку), який визначається у фінансовій звітності суб'єкта підприємницької діяльності відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів фінансової звітності, питання щодо наявності (відсутності), зростання (зменшення) дебіторської заборгованості залишається актуальним. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Відмінності встановлення фінансового результату в бухгалтерському та податковому обліках, вплив різних факторів, що впливають на фінансовий результат суб'єктів господарювання досліджували у своїх працях Касич А.О. та Ткаченко І.В. [1, с. 185-191].

Обґрунтуванню сучасних напрямів удосконалення фінансової діяльності суб'єктів господарювання на основі взаємозв'язку платоспроможність –

ліквідність – прибутковість, що забезпечить підвищення ефективності їх функціонування присвячені праці Бондаренко О.С. [2, с. 11-15].

Дослідженню особливостей обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком присвячено праці Касич А.О. та Циган Р.М. [3, с. 252-257].

Дебіторську та кредиторську заборгованості підприємства як основні фінансові регулятори кругообігу оборотного капіталу розглядала у своїх дослідженнях Марусяк Н.Л. [4, с. 139-142].

Систематизацію сучасних методів оцінки результатів діяльності підприємства здійснили у своїх працях Касич А.О. та Хіміч І.Г. [5, с. 55-59].

Вивченням організації системи інформаційного забезпечення обліку дебіторської заборгованості, визначенням основних проблемних питань в організації обліку дебіторської заборгованості присвячені праці Онищенко О.В., Ткаченко І.В., Здора Б.Ю. [6, с. 992-996].

Проведення порівняння фінансового й кореляційного аналізу дебіторської заборгованості суб'єкта господарювання в динаміці здійснили Паянок Т. та Савченко А. [7, с. 27-32].

Принципи формування в бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття у фінансовій звітності регулюються НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [8]. Згідно з п. 5 цього стандарту дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначено її суму.

Далі ми розглянемо питання, що стосується визнання та оцінки дебіторської заборгованості.

Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність одержання підприємством майбутніх економічних вигод, та її сума може бути достовірно визначена.

Майбутня економічна вигода – це потенціал, який може (прямо або непрямо) сприяти надходженню грошових коштів та їх еквівалентів на підприємство.

В залежності від виду дебіторської заборгованості вона оцінюється по-різному.

Довгострокова дебіторська - заборгованість оцінюється за дисконтованою вартістю майбутніх платежів, які очікуються для погашення цієї заборгованості. Порядок дисконтування повинен бути своєчасно доведений до облікового працівника, до обов'язків якого входить ведення обліку розрахунків з дебіторами.

Заборгованість за фінансовою орендою відображається в балансі орендодавця в сумі чистих інвестицій в оренду. Методологія обліку і порядок розкриття інформації у фінансовій звітності щодо оренди визначається НП(С)БО 14 “Оренда”.

Поточна дебіторська заборгованість оцінюється в фактичній сумі на дату її виникнення.

Крім того, при оцінці товарної дебіторської заборгованості чинним законодавством передбачені певні особливості. Відповідно до принципу обачності, в момент визначення доходу від реалізації підприємство повинно визнати можливі втрати від неповернення частини боргів покупцями. Тобто по сумнівній заборгованості з метою відображення реальної картини фінансового стану підприємства створюється резерв сумнівних боргів, таким чином слід організувати відображення поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги в підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю.

Чиста реалізаційна вартість дебіторської заборгованості – це сума поточної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

НП(С)БО 10 передбачені два варіанти визначення величини сумнівних боргів:

- виходячи з платоспроможності окремих дебіторів;
- на підставі класифікації дебіторської заборгованості за періодами виникнення з врахуванням досвіду минулих років щодо платоспроможності дебіторів.

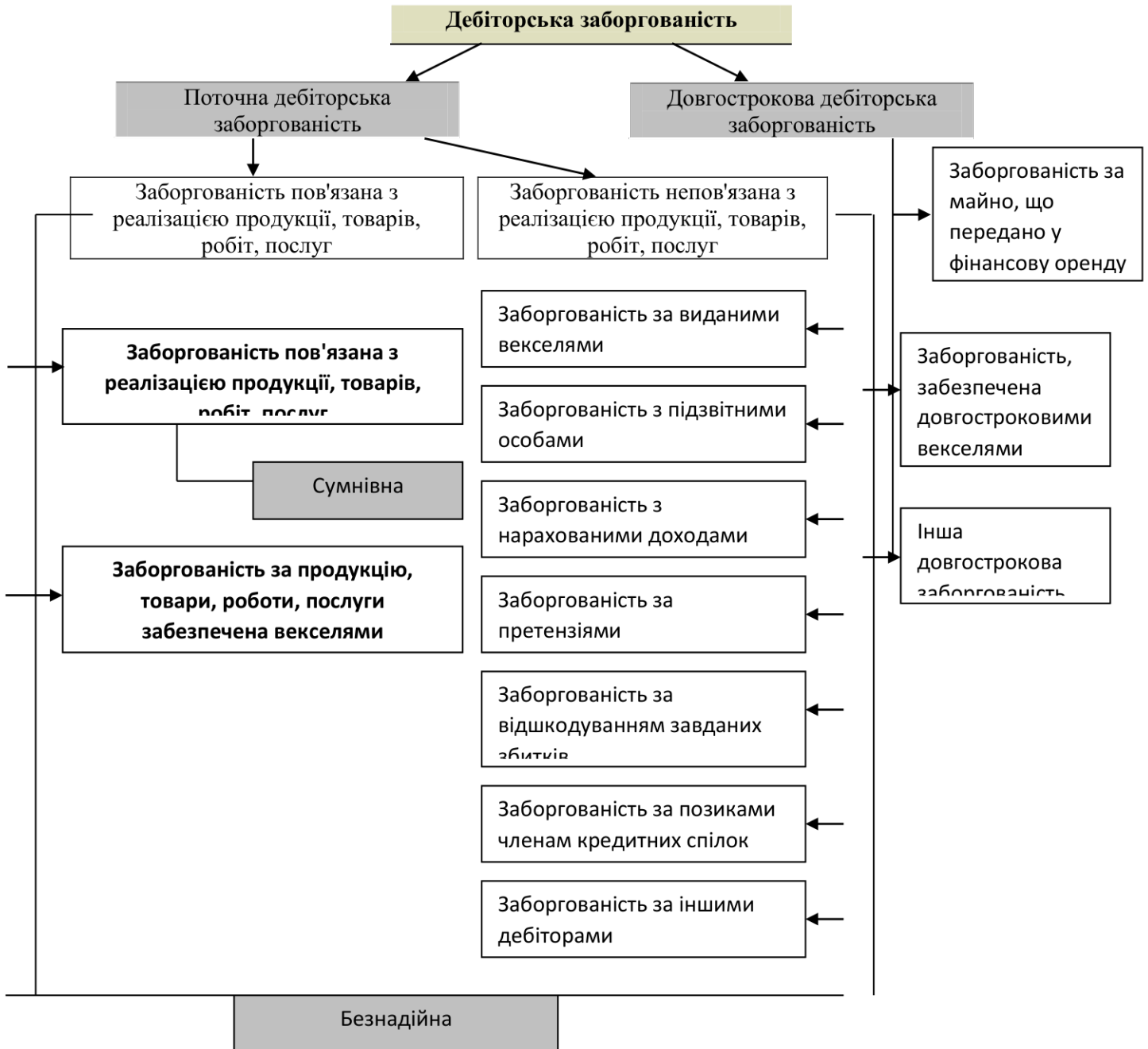

Рис. 1.1. Класифікація дебіторської заборгованості згідно нормативних документів

Завданням керівника (який відповідно до законодавства відповідає за організацію бухгалтерського обліку) є передбачення в Наказі про облікову політику застосування одного з них.

За двома способами величина резерву сумнівних боргів визначається як добуток суми дебіторської заборгованості за продукцію та коефіцієнту сумнівності. Різниця у способах полягає лише в тому, які суми дебіторської заборгованості беруть участь у розрахунку, і як визначається коефіцієнт сумнівності.

Перший спосіб є методом умовного визначення резерву сумнівних боргів. При визначенні величини резерву сумнівних боргів, виходячи із платоспроможності окремих дебіторів, підприємство на дату складання фінансової звітності повинно провести вивчення платоспроможності за кожним дебітором і вивести за ними індивідуальний коефіцієнт сумнівності, за яким потім визначається сума резерву за даною заборгованістю. Сума резервів кожним дебітором буде становити загальну суму резерву сумнівних боргів по підприємству.

При застосуванні даного способу визначення коефіцієнту сумнівності носить досить суб'єктивний характер, оскільки платоспроможність будь-якого дебітора можна визначити тільки приблизно. При цьому, ступінь точності результату залежить від наявності достовірної інформації про дебіторів і від кваліфікації експерта.

За допомогою другого способу розрахунок резерву проводиться на підставі класифікації поточної дебіторської заборгованості за термінами її несплати та аналізу її фактичного непогашення за попередні звітні періоди.

Класифікація дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, послуги здійснюється шляхом групування дебіторської заборгованості за строками її непогашення із встановленням коефіцієнту сумнівності для кожної групи.

Таким чином, чим більше дебітором прострочена оплата за продукцію, тим більше сумнівів існує у підприємства щодо оплати цих сум. Коефіцієнт сумнівності, як правило, зростає із збільшенням строків непогашення дебіторської заборгованості.

У НП(С)БО 10 зазначається, що коефіцієнт сумнівності встановлюється підприємством виходячи з фактичної суми безнадійної дебіторської заборгованості за продукцію за попередні звітні періоди.

Виключення безнадійної дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги з активів здійснюється з одночасним зменшенням величини резерву сумнівних боргів. У разі недостатності суми нарахованого резерву сумнівних боргів безнадійна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги списується з активів на інші операційні витрати.

Поточна дебіторська заборгованість, що не пов'язана з реалізацією продукції, товарів, робіт, послуг (дебіторська заборгованість по розрахунках та інша дебіторська заборгованість) і визнана безнадійною, списується з балансу з відображенням витрат в складі інших операційних витрат. По такій заборгованості резерв сумнівних боргів не створюється.

1.2. Сумнівна та безнадійна заборгованість: порядок її визначення та строки позовної давності

Сумнівний борг – поточна дебіторська заборгованість, щодо якої є невпевненість її погашення боржником (п. 4 НП(С)БО 10).

Усі підприємства щодо дебіторської заборгованості, що є фінансовим активом (крім придбаної заборгованості та заборгованості, призначеної для продажу), зобов'язані створювати резерв сумнівних боргів. Це впливає, зокрема, з п. 7 НП(С)БО 10, п. 2.8 р. II НП(С)БО 25, на що звернув увагу Мінфін у листі від 15.10.2010 р. № 31-34020-20-16/28057.

У НП(С)БО 10 передбачено два методи створення резерву сумнівних боргів:

1) метод застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості, за яким величину резерву визначають на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів;

2) метод застосування коефіцієнта сумнівності, за яким резерв розраховують множенням суми залишку дебіторської заборгованості на початок періоду на коефіцієнт сумнівності. При цьому коефіцієнти сумнівності можуть бути розраховані такими способами:

2.1) визначення питомої ваги безнадійних боргів у чистому доході;

2.2) класифікація дебіторської заборгованості за строками непогашення, яка містить два підваріанти:

– визначення питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду;

– визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду;

2.3) визначення середньої питомої ваги списаної протягом періоду дебіторської заборгованості в сумі дебіторської заборгованості на початок відповідного періоду за попередні 3 – 5 років.

Таким чином, фактично є п'ять способів розрахунків резерву сумнівних боргів.

У бухгалтерському обліку безнадійною заборгованістю вважають поточну дебіторську заборгованість, щодо якої є впевненість у її неповерненні боржником або за якою минув строк позовної давності (п. 4 НП(С)БО 10). Упевненість у неповерненні дебіторської заборгованості ґрунтується на таких обставинах, з яких однозначно (тобто на 100 %) можна говорити про те, що її не буде погашено.

Чітких критеріїв класифікації безнадійної заборгованості в бухгалтерському обліку немає. Тому підприємство може на власний розсуд указати в Положенні про облікову політику, за якими саме ознаками заборгованість варто зараховувати до безнадійної.

На практиці поширеним є варіант, коли під час визначення складу безнадійної дебіторської заборгованості орієнтуються на "податкові" критерії такої заборгованості, прописані в пп. 14.1.11 ПКУ. А втім, це обов'язково лише для "високодохідних" платників податку на прибуток (з річним доходом за попередній рік понад 40 млн грн), які проводять коригування фінрезультату до оподаткування на різниці, передбачені в ПКУ (пп. 134.1.1 ПКУ).

Отож, якщо підприємство орієнтується на "податкові" критерії, безнадійною заборгованістю вважатиметься заборгованість, що відповідає одній із таких ознак (пп. 14.1.11 ПКУ):

а) заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності;

б) прострочена заборгованість померлої фізичної особи, за відсутності у неї спадкового майна, на яке може бути звернено стягнення;

в) прострочена заборгованість осіб, які у судовому порядку визнані безвісно відсутніми, оголошені померлими;

г) прострочена понад 180 днів заборгованість особи, розмір сукупних вимог кредитора за якою не перевищує мінімально встановленого законодавством розміру безспірних вимог кредитора для порушення провадження у справі про банкрутство, а для фізичних осіб – заборгованість, що не перевищує 25 відсотків мінімальної заробітної плати (у розрахунку на рік), встановленої на 1 січня звітного податкового року (у разі відсутності законодавчо затвердженої процедури банкрутства фізичних осіб);

д) актив у вигляді корпоративних прав або не боргових цінних паперів, емітента яких визнано банкрутом або припинено як юридичну особу у зв'язку з його ліквідацією;

е) сума залишкового призового фонду лотереї станом на 31 грудня кожного року;

є) прострочена заборгованість фізичної або юридичної особи, не погашена внаслідок недостатності майна зазначеної особи, за умови, що дії щодо примусового стягнення майна боржника не призвели до повного погашення заборгованості;

ж) заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з дією обставин непереборної сили, стихійного лиха (форс-мажорних обставин), підтверджених у порядку, передбаченому законодавством;

з) заборгованість суб'єктів господарювання, визнаних банкрутами у встановленому законом порядку або припинених як юридичні особи у зв'язку з їх ліквідацією;

и) заборгованість фізичної особи, яка залишилася непогашеною перед іпотекодержателем після здійснення згідно із статтею 36 Закону України "Про іпотеку" звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом позасудового врегулювання на підставі договору, якщо законом або договором передбачено, що після завершення такого позасудового врегулювання будь-які наступні

вимоги іпотекодержателя щодо виконання боржником – фізичною особою основного зобов'язання є недійсними.

Заборгованість за зобов'язаннями, щодо яких минув строк позовної давності

Така заборгованість на практиці зустрічається найчастіше. І тут насамперед необхідно визначити, коли закінчується строк позовної давності.

Загальну позовну давність встановлено тривалістю у 3 роки (ч. 1 ст. 257 ЦКУ). Для окремих видів вимог закон може встановлювати спеціальну позовну давність: скорочену або більшої тривалості порівняно із загальною позовною давністю (ч. 1 ст. 258 ЦКУ). Однак у сфері ЗЕД за тими договорами, які регламентуються Конвенцією, діє строк давності 4 роки.

У період дії в Україні воєнного, надзвичайного стану строки, визначені ст. 257 ЦКУ, продовжуються на строк його дії (п. 19 розділу "Прикінцеві та перехідні положення" ЦКУ). Указом № 64/2022 воєнний стан в Україні введено з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року, тому наразі заборгованість, за якою строки давності станом на 24.02.2022 не пройшли, не може вважатися безнадійною за критеріями абз. "а" пп. 14.1.11 ПКУ.

Позовну давність обчислюють за загальними правилами визначення строків, встановленими ст. ст. 253 – 255 ЦКУ. Перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила (ч. 1 ст. 261 ЦКУ). Тож, якщо в договорі зазначено конкретну дату або строк, протягом якого контрагент зобов'язаний виконати свої зобов'язання, або ж подію, після якої він зобов'язаний це зробити, позовну давність починають відлічувати з наступного дня після такої дати (строку, події).

За зобов'язаннями, строк виконання яких не визначено або визначено моментом вимоги, позовну давність відлічують від дня, коли у кредитора виникає право пред'явити вимогу про виконання зобов'язання (ч. 5 ст. 261 ЦКУ). У таких випадках кредитор має право вимагати виконання зобов'язання в

будь-який час (ч. 2 ст. 530 ЦКУ). Боржник повинен виконати такий обов'язок у 7-денний строк від дня пред'явлення вимоги, якщо обов'язок негайного виконання не випливає з договору або актів цивільного законодавства. Відповідно, позовну давність за вказаними зобов'язаннями починають відлічувати з 8-го дня після пред'явлення вимоги.

Питання з обчисленням строку давності найчастіше на практиці виникають стосовно договорів купівлі-продажу товарів, укладених усно або ж у письмовій формі, але без зазначення в них строку виконання зобов'язань. Суди дотримуються позиції, що момент виникнення зобов'язання за усним договором купівлі-продажу визначають положення ч. 1 ст. 692 ЦКУ. Згідно із цією нормою покупець зобов'язаний оплатити товар після його приймання або прийняття товаророзпорядчих документів на нього, якщо договором чи актами цивільного законодавства не встановлено іншого строку оплати товару.

У зв'язку із цим суди висловлюють позицію, що зобов'язання з оплати товару в покупця виникає одразу в момент отримання товару та, відповідно, із цієї дати починають відлічувати строк позовної давності (див. п. 1 Інформаційного листа ВГСУ від 17.07.2012 р. № 01-06/928/2012, п. 3 листа Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 27.09.2012 р. № 10-1390/0/4-12, п. 1 Оглядового листа ВГСУ від 29.04.2013 р. № 01-06/767/2013, п. 1.7 Постанови № 14).

Тому має сенс укладати письмові договори купівлі-продажу із чітко визначеним строком виконання зобов'язання з оплати товарів (робіт, послуг). Тоді позовну давність відлічуватимуть від строків, установлених у договорі.

Водночас позовну давність, визначену законом:

– може бути збільшено за домовленістю сторін. Договір про збільшення позовної давності укладають у письмовій формі (ч. 1 ст. 259 ЦКУ). При цьому умова укладеного сторонами договору про те, що останній діє до повного виконання зобов'язань, не є умовою про збільшення позовної давності (п. 3.3 Постанови № 10). Податківці підтверджують: якщо платник податку на

прибуток уклав договір про збільшення позовної давності до спливу загального строку позовної давності 3 роки і новий строк позовної давності ще не закінчився, така заборгованість не є безнадійною (див. ППК ДФСУ від 24.05.2017 р. № 333/6/99-99-15-02-02-15/ПК);

– не може бути скорочено за домовленістю сторін (ч. 2 ст. 259 ЦКУ). У п. 3.3 Постанови № 10 уточнено, що це обмеження стосується й умов договору, пов'язаних зі зміною порядку обчислення позовної давності (наприклад, обчислення позовної давності не з моменту прострочення виконання зобов'язання, а з дати, визначеної шляхом зворотного підрахунку певного строку від дати звернення з позовом до господарського суду).

Перебіг позовної давності переривається у разі здійснення особою дій, які свідчать про визнання нею свого боргу або іншого обов'язку (ч. 1 ст. 264 ЦКУ). До них належать такі дії (див. п. 23 листа ВГСУ від 07.04.2008 р. № 01-8/211, пп. 4.4.1 Постанови № 10):

- 1) повне або часткове визнання претензії;
- 2) зміна договору, з якої вбачається, що боржник визнає існування боргу, а також прохання боржника про таку зміну договору;
- 3) письмове прохання відстрочити сплату боргу;
- 4) підписання уповноваженою на це посадовою особою боржника разом із кредитором акта звірки взаєморозрахунків, який підтверджує наявність заборгованості в сумі, щодо якої виник спір;
- 5) письмове звернення боржника до кредитора щодо гарантування сплати суми боргу;
- 6) часткова сплата боржником або з його згоди іншою особою основного боргу та/або сум санкцій. Із цього приводу в п. 23 листа ВГСУ від 07.04.2008 р. № 01-8/211 та пп. 4.4.1 Постанови № 10 зазначено, що якщо в договорі передбачено можливість проведення оплати частинами, її здійснення не свідчить про переривання строку позовної давності. Якщо ж договір умови про часткову оплату не містить, такі дії дійсно свідчать про переривання строку

давності і щодо неоплаченої частини заборгованості строк давності починають заново обчислювати з дати проведення оплати.

Позовна давність також переривається в разі пред'явлення особою позову до одного з декількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач (ч. 2 ст. 264 ЦКУ).

Після переривання перебіг позовної давності розпочинається заново. Час, що минув до переривання перебігу позовної давності, до нового строку не зараховують (ч. 3 ст. 264 ЦКУ).

Заборгованість суб'єктів господарювання, яких визнано банкрутами

Податківці вважають, що достатньою умовою для визнання заборгованості безнадійною відповідно до вимог пп. "з" пп. 14.1.11 ПКУ є наявність постанови господарського суду про визнання боржника банкрутом, яку прийнято в судовому засіданні за участю сторін, або припинення юридичної особи, що підтверджено записом у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань про державну реєстрацію припинення юридичної особи (див. ІПК ДФСУ від 16.02.2018 р. № 650/6/99-99-15-02-02-15/ІПК, від 21.03.2018 р. № 1156/6/99-99-15-02-02-15/ІПК, від 26.07.2019 р. № 3490/6/99-99-15-02-02-15/ІПК, ІПК ДПСУ від 22.09.2020 р. № 3959/ІПК/99-00-05-05-02-06, № 3970/ІПК/99-00-05-05-02-06, від 30.11.2021 р. № 4548/ІПК/99-00-21-02-02-06).

Своєю чергою, на заборгованість, списану за результатами підписання мирової угоди про прощення боргу під час судового розгляду, контролери не дозволяють зменшувати фінансовий результат (див. ІПК Офісу великих платників податків ДФС від 26.01.2018 р. № 299/ІПК/28-10-01-03-11).

На думку податківців, заборгованість банку, який ліквідується, може вважатися для цілей застосування положень ПКУ безнадійною заборгованістю відповідно до вимог пп. "з" пп. 14.1.11 ПКУ лише після підтвердження ліквідації банку записом про державну реєстрацію його припинення у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та

громадських формувань (див. щодо цього ІПК ДФСУ від 28.03.2019 р. № 1321/6/99-99-15-02-02-15/ІПК, ІПК ДПСУ від 24.01.2022 р. № 112/ІПК/99-00-21-02-02-06).

Прострочена заборгованість, не погашена внаслідок недостатності майна

За нормами пп. "є" пп. 14.1.11 ПКУ до безнадійної належить прострочена заборгованість фізичної або юридичної особи, не погашена внаслідок недостатності майна зазначеної особи, за умови, якщо дії щодо примусового стягнення майна боржника не призвели до повного погашення заборгованості.

Такі дії здійснюють відповідно до Закону № 1404. При цьому податківці зазначають, що в разі відсутності майна у боржника-юрособи для повного погашення заборгованості визнання її безнадійною згідно з пп. "є" пп. 14.1.11 ПКУ можливе за умови, якщо вжиті виконавцем відповідно до Закону № 1404 заходи щодо розшуку такого майна виявилися безрезультатними, а іншого майна у боржника немає, що підтверджено постановою виконавця про повернення виконавчого документа в порядку та на умовах, визначених Законом № 1404.

А от у ситуації, коли постановою про повернення виконавчого документа встановлено строк повторного пред'явлення для виконання виконавчого документа, тобто виконавче провадження у справі не закрито, підстави для визнання такого боргу безнадійним згідно з пп. "є" пп. 14.1.11 ПКУ відсутні.

Таку позицію податківці виклали, зокрема, в ІПК ДПСУ від 16.01.2020 р. № 143/6/99-00-07-02-02-06/ІПК, від 17.01.2020 р. № 166/6/99-00-07-02-02-06/ІПК, від 16.03.2020 р. № 1084/6/99-00-07-02-02-06/ІПК, від 31.03.2020 р. № 1330/6/99-00-07-02-02-06/ІПК, від 07.04.2020 р. № 1434/6/99-00-07-02-02-06/ІПК, від 24.04.2020 р. № 1650/6/99-00-07-02-02-06/ІПК, від 16.07.2020 р. № 2915/ІПК/26-15-04-04-11, від 16.01.2021 р. № 207/ІПК/99-00-21-02-02-06, від 25.06.2021 р. № 2529/ІПК/99-00-21-02-02-06.

Заборгованість, стягнення якої стало неможливим у зв'язку з форс-мажорними обставинами

Щодо цієї заборгованості Торгово-промислова палата України (ТПП) розмістила на своєму офіційному сайті лист від 28.02.2022 р. № 2024/02.0-7.1. Цим листом ТПП підтверджує, що військова агресія російської федерації проти України, що стало підставою введення воєнного стану з 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року до його офіційного закінчення, є надзвичайними, невідворотними й об'єктивними обставинами для суб'єктів господарської діяльності та/або фізичних осіб за договором, окремим податковим та/чи іншим зобов'язанням/обов'язком, виконання яких/-го настало згідно з умовами договору, контракту, угоди, законодавчих чи інших нормативних актів і виконання відповідно яких/-го стало неможливим у встановлений термін внаслідок настання таких форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили).

Враховуючи надзвичайно складну ситуацію, з якою зіткнулася Україна, ТПП ухвалила рішення спростити процедуру засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили). З метою позбавлення обов'язкового звернення до ТПП України та уповноважених нею регіональних ТПП і підготовки пакета документів у період дії введеного воєнного стану, на сайті ТПП України розміщено 28.02.2022 загальний офіційний лист ТПП України щодо засвідчення форс-мажорних обставин (обставин непереборної сили). Це надасть можливість за необхідності роздруковувати відповідне підтвердження всім, кого це стосується.

Отож, на даний момент особливого засвідчення факту виникнення форс-мажорних обставин в Україні у зв'язку з уведенням воєнного стану не вимагається, достатньо скачати вказаний лист.

Однак податківці й наразі зазначають, що форс-мажорні обставини (обставини непереборної сили), перелік яких визначено ч. 2 ст. 141 Закону № 671/97-ВР, засвідчує Торгово-промислова палата України, а також торговельні

та портові звичаї, прийняті в Україні, за зверненнями суб'єктів господарської діяльності та фізичних осіб (див. роз'яснення з категорії 132.01 розділу "Запитання – відповіді з Бази знань" ЗІР (zir.tax.gov.ua)).

Заборгованість, прострочена понад 180 днів

Відносно вказаної заборгованості слід узяти до уваги, що норми пп. "г" пп. 14.1.11 ПКУ щодо віднесення безнадійної заборгованості до простроченої понад 180 днів, були сформульовані до 21.10.2019, коли чинним був ще Закон № 2343, відповідно до ч. 3 ст. 10 якого справу про банкрутство порушував господарський суд, якщо безспірні вимоги кредитора (кредиторів) до боржника сукупно становили не менш ніж 300 мінімальних розмірів зарплати, які не задовольнив боржник протягом 3 місяців після встановленого для їх погашення строку, якщо інше не передбачено цим Законом.

Але з 21.10.2019 діє Кодекс про банкрутство, у якому не зазначено мінімального розміру безспірних вимог кредитора. До того ж цей Кодекс регламентує також процедуру банкрутства фізичних осіб.

Цю неврегульованість було роз'яснено в УПК № 661 таким чином: норму пп. "г" пп. 14.1.11 ПКУ застосовують для визнання безнадійною заборгованості фізичних осіб та фізичних осіб – підприємців за умови, якщо така заборгованість прострочена понад 180 днів, а розмір суми боргу становить менш як 30 розмірів мінімальної заробітної плати (станом на жовтень 2022 року це 201000 грн), та за умови, якщо безспірність вимог кредитора за такою заборгованістю підтверджено документально (договором та первинним документом, який визнає заборгованість, зокрема, визнаною претензією, актом звірки з боржником, листом боржника).

Для заборгованості юридичних осіб норма пп. "г" пп. 14.1.11 ПКУ після введення в дію Кодексу про банкрутство не підлягає застосуванню. Для визнання заборгованості юридичних осіб безнадійною потрібно досліджувати інші підстави, визначені в пп. 14.1.11 ПКУ.

З огляду на це, ми можемо систематизувати у вигляді таблиці 1.1 [44, с.19], дії кредитора, що направлені на стягнення заборгованості, за допомогою відповідних норм законів.

Таблиця 1.1. Дії кредитора, направлені на стягнення заборгованості

№ з.п.	Характеристика події	Норма закону №334/94	Примітка
1	2	3	4
1	Судове врегулювання. Звернення до суду з позовом (заявою) про:		
1.1	Стягнення заборгованості з покупця	пп. «а» пп. 12.1.1. Ст. 12	Судове врегулювання спорів здійснюється на підставі ГПКУ. Цей метод врегулювання заборгованості є найбільш надійним для подальшого збереження ВВ
1.2	Порушення справи про банкрутство покупця		
1.3	Стягнення закладеного майна		
2	Досудове врегулювання. Затримка в оплаті (компенсації) перевищує 90 кал. дні		
2.1	Одержує від покупця згоду про визнання раніше надісланої йому претензії в порядку досудового врегулювання спору	пп «б» пп 12.1.1. Ст. 12	Досудове врегулювання спорів здійснюється відповідно до процедур, встановлених Р ІІ ГПКУ ст. 7 ГПКУ встановлено строк 1 місяць для відповіді на претензію. Згідно НДПАУ №346, при цьому методі врегулювання заборгованості обов’язкове подання претензії покупцю
2.2	Не одержує відповіді на претензію протягом строків, встановлених законодавством		
3	Звернення до нотаріуса*.За поданням кредитора нотаріус вчиняє виконавчий напис:		
3.1	Про стягнення заборгованості з боржника	пп. «в» пп. 12.1.1. ст 12	Вчинення виконавчих написів нотаріусами здійснюється на підставі переліку документів, за якими стягнення заборгованості проводиться у безспірному порядку на підстав виконавчих написів нотаріусів, затвердженого постановою КМУ від 29.06.99 р. №1172
3.2	Про стягнення закладеного майна (крім податкового боргу)		
*Використовувати цей метод можна у випадку, якщо укладений договір було нотаріально засвідчено			

Таким чином, сумнівна та безнадійна дебіторська заборгованість має контролюватися на підприємстві та у разі виникнення підозри неповернення грошових коштів, товарів тощо, необхідно здійснювати вже вище зазначені

процедури спираючись на норми законів та виконуючи усі процедури у необхідній послідовності та зі збиранням усіх необхідних документів, щоб в подальшому мати усі підстави на отримання дебіторської заборгованості.

1.3. Особливості бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості у зарубіжних країнах: порівняльний аспект

При визнанні та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та українській практиці не існує явних розбіжностей. Як закордоном так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю, поділяються на дві великі групи:

- торгові знижки – це відсоткові знижки від базової ціни;
- знижки за оплату в строк – це знижки залежно від строку оплати.

Саме останній вид знижок за оплату в строк і створює проблему визнання дебіторської заборгованості. В зарубіжній практиці (переважно ЗПБО США) існують два методи відображення таких знижок в бухгалтерському обліку:

1. Валовий метод, який найбільш широко використовується на практиці. Суть його полягає в наступному: сума продаж та дебіторська заборгованість записуються на загальну (валову), без знижки, суму виставленого рахунку. Знижки відображаються лише тоді, коли здійснюється оплата, протягом періоду дії знижки. Для їх запису існує контррахунок до рахунку продаж, який в кінці року відображається в звіті про прибутки та збитки як коригувальна стаття (вираховується) до загальної величини виручки

від продаж. Іншою коригувальною статтею є рахунок „Повернення товарів та знижки”, який також має дебетове сальдо та відображає інформацію про суму повернених товарів або інших наданих знижок .

2. Чистий метод. При використанні цього методу знижка, не отримана покупцем, трактується як „штраф”, який він повинен сплатити за придбання товару в кредит, а не за готівковий розрахунок, пізніше періоду дії знижки [34, с. 625].

За кордоном щодо класифікації дебіторської заборгованості в балансі існують лише загальні правила, які носять рекомендаційний, а не директивний характер. За очікуваними термінами погашення, які встановлюються в договорах, у всіх країнах заборгованість поділяється на поточну дебіторську заборгованість, тобто заборгованість, яка повинна бути погашена протягом одного року чи операційного циклу (залежно від того, який період довше), і не поточну (довгострокову) заборгованість, яку в окремих країнах (наприклад, країнах ОАЕ) поділяють на середньострокову та довгострокову. Міжнародні стандарти передбачають лише одне обмеження – „протягом одного року”. Довгострокові векселі до отримання, згідно з положенням системи ЗПБО США,

також класифікується як поточна дебіторська заборгованість, оскільки вважаються високоліквідними. Звичайно дебіторська заборгованість в балансі зарубіжної компанії, зокрема в країнах англо-американської системи обліку, представляється, а також і класифікується, за наступними групами:

- рахунки до отримання – вид дебіторської заборгованості, який виникає при продажу товарів по „відкритому рахунку”, без письмового зобов’язання покупця оплатити рахунок, тобто така заборгованість, яка існує в результаті надання короткострокового кредиту продавцем покупцю;

- векселі до отримання;

- дебіторська заборгованість, не пов’язана з реалізацією.

Крім дебіторської заборгованості покупців в балансі, відображається інша заборгованість. В зарубіжній системі обліку дебіторська заборгованість по

рахунках оцінюється та відображається в звітності за чистою вартістю реалізації, тобто за сумою грошей, яка реально може бути отримана в майбутньому в результаті погашення. Для визначення чистої вартості реалізації необхідно оцінити чисту суму коштів, яку очікується отримати в результаті погашення дебіторської заборгованості по рахунках. Чиста вартість реалізації, як правило, відрізняється від юридично належної до оплати величини. В США, наприклад, вона обчислюється шляхом сумування всієї дебіторської заборгованості за вирахуванням знижки та безнадійної дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим згідно з принципом обачності проводяться два коригування:

- оцінюється та обліковується безнадійна дебіторська заборгованість;
- оцінюються можливі повернення товарів та враховуються надані раніше знижки.

Списання заборгованості може здійснюватися не лише у випадку визнання її безнадійної. В США компанії при списанні дебіторської заборгованості по рахунках можуть передавати свою дебіторську заборгованість третій особі, „ліквідувавши” її таким чином та отримавши певну суму грошей. Існує два найпоширеніших способи такої передачі:

1. Передача дебіторської заборгованості по рахунках під заставу. У даному випадку власник дебіторської заборгованості позичає гроші кредитора, виписуючи звичайний вексель та передаючи під заставу дебіторську заборгованість в якості забезпечення. Якщо він не зможе оплатити вексель до зазначеної дати, то до кредитора переходить право конвертації відданої під заставу дебіторської заборгованості в гроші.

2. Продаж дебіторської заборгованості по рахунках. Компанія може продавати право на отримання грошей по дебіторській заборгованості факторинговій фірмі. Як правило, факторингові фірми за свої послуги беруть комісійні 1% та більше від суми дебіторської заборгованості, що придбається.

Таким чином, облік дебіторської заборгованості в Україні регулюється чітко визначеним нормативом – НП(С)БО 10, положення якого в певній мірі відрізняється від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні. На даний момент в Україні аудитори користуються міжнародними стандартами аудиту. Застосування аудиту потребує роз'яснювальної роботи серед самих аудиторів, особливо тих, які не бачать суттєвої різниці між аудитом та ревізією або вважають, що кожен кваліфікований аудитор може зразу стати аудитором. Застосування загальноприйнятих стандартів та Міжнародних стандартів аудиту приведе до покращення аудиторських перевірок в практичній роботі суб'єктів господарювання. Як свідчить вітчизняний і зарубіжний досвід аудиторської практики, аудиторська перевірка складається з окремих послідовних етапів, які в узагальненому вигляді можна назвати так: підготовчий, етап фізичної перевірки, основний, заключний етап. Складання етапів аудиторської перевірки регламентується Законом України „Про внесення змін до Закону України „Про аудиторську діяльність”. При проведенні аудиту необхідно аудитору отримати всю необхідну інформацію для загального знайомства з підприємством-клієнтом, в тому числі і загальні дані щодо реалізації продукції та дебіторської заборгованості.

Після перевірки внутрішнього контролю аудитор згідно МСА 300 „Планування” складає план та програму перевірки дебіторської та кредиторської заборгованості. Згідно з МСА 400 „Оцінка ризиків і система внутрішнього контролю” аудитор оцінює величину аудиторського ризику в цілому і здійснює перевірку дебіторської та кредиторської заборгованості зокрема, з'ясовує величину ймовірності того, що суттєві помилки, які є в обліку з дебіторської та кредиторської заборгованості можуть залишитись не виявленими і вплинуть на достовірність всієї фінансової звітності. Отже, при визначені та класифікації дебіторської заборгованості в зарубіжній та

українській практиці не існує явних розбіжностей. Як за кордоном, так і у вітчизняному обліку, під дебіторською заборгованістю компанії розуміють зобов'язання покупців чи інших контрагентів бізнесу перед компанією, наприклад, по виплаті грошей за продані товари, продукцію, виконані роботи чи надані послуги. Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю поділяються на дві великі групи. Проводячи аудит дебіторської заборгованості слід, насамперед, розглянути ті дані у фінансовій звітності, які можуть суттєво вплинути на кінцевий результат, а проміжну інформацію необхідно узгодити з даними, що вказані у інших документах. Дотримання встановлених критеріїв оцінки дозволить отримати найбільш точний результат.

В зарубіжній літературі безнадійною вважається заборгованість, яка, ймовірно, ніколи не буде сплачена.

Наявність безнадійного боргу призводить до втрати виручки від продажу або до збитку, і вимагає відповідного зниження величини дебіторської заборгованості по рахунках та зменшення прибутку.

В більшості країн виявлення безнадійної дебіторської заборгованості проводиться в індивідуальному порядку, тобто при окремому розгляді кожного безнадійного до отримання рахунку. Не отримані від покупців векселі та рахунки, надходження яких визнано як безнадійне, списуються на витрати підприємства.

На відміну від українського обліку, коли безнадійні борги списуються за рахунок резерву (якщо суми не вистачає, то на витрати по списанню сумнівних боргів), в окремих країнах, наприклад, в Естонії, не дивлячись на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати, вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість покупців та показується в активі балансу в рядку „Не отримані від покупців рахунки” або в рядку „Векселі покупців” з

одночасним відображенням безнадійної заборгованості в окремому рядку зі знаком мінус.

Двома найбільш розповсюдженими методами обліку безнадійної заборгованості в більшості країн є метод прямого списання і метод нарахування резерву [8, с. 106].

Метод прямого списання – безнадійна дебіторська заборгованість списується на витрати в той момент, коли точно відомо, що рахунок не буде оплачений: збиток записується шляхом кредитування рахунку „Рахунки до сплати” та дебетування рахунку „Витрати на покриття безнадійних боргів”.

Метод нарахування резерву – здійснюється попередня оцінка можливої величини безнадійної дебіторської заборгованості або на підставі загальної величини продаж, або на підставі загальної величини дебіторської заборгованості. На обчислену суму нараховується резерв шляхом дебетування рахунку „Резерв на покриття безнадійних боргів”. Останній є оціночним контр рахунком до рахунку „Рахунки до отримання”.

Висновки до розділу 1

Проаналізувавши даний розділ можна дійти висновку, що дебіторська заборгованість на даний час є досить актуальним питанням не тільки в Україні, а й закордоном. Заборгованість виникає внаслідок господарської діяльності підприємства.

Дебіторська заборгованість погано впливає на життєвий цикл підприємства.

У навчальній літературі всі автори вважають, що дебіторська заборгованість – це заборгованість підприємству, що виникає внаслідок господарської діяльності на певну дату балансу.

Описали класифікацію дебіторської заборгованості згідно плану рахунків та Положення (стандартів) бухгалтерського обліку.

Сумнівна та безнадійна дебіторська заборгованість має контролюватися на підприємстві та у разі виникнення підозри неповернення грошових коштів, товарів тощо, необхідно здійснювати вже вище зазначені процедури спираючись на норми законів та виконуючи усі процедури у необхідній послідовності та зі збиранням усіх необхідних документів, щоб в подальшому мати усі підстави на отримання дебіторської заборгованості.

Порівнявши облік дебіторської заборгованості в Україні та закордоном, ми дійшли висновку, що явних розбіжностей не існує. Також розкрили за допомогою таблиці відображення дебіторської заборгованості в фінансовій звітності. Охарактеризували первинні документи з обліку дебіторської заборгованості.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗБОРГОВАНOSTI

2.1. Особливості організації бухгалтерського обліку на підприємстві ТзОВ “Імпульс”

Організація бухгалтерського обліку відіграє важливу роль у роботі керівника бухгалтерської служби. Її призначенням є вдосконалення і раціоналізація оброблення інформації, розподіл робіт між персоналом бухгалтерії, наукова організація праці. Організація бухгалтерського обліку передбачає визначення структури бухгалтерії, централізовану та децентралізовану системи оброблення даних, розробку робочих інструкцій для працівників бухгалтерії, графіків документообороту, внутрішніх стандартів, способів ведення обліку (ручний, автоматизований), встановлення комунікаційних зв'язків бухгалтерії з іншими відділами і службами апарату управління та інші грані функціонування бухгалтерії. [10, с. 350]

Вивченням питань організації бухгалтерського обліку займалися такі провідні вчені як О. Шмігель, А. Кузьмінський, В. Сопко, В. Завгородній, М. Білуха, Ю. Литвин, М. Пушкар, В. Палій, В. Новодворський та ін. Проте останнім часом фундаментальних вітчизняних розробок з даного питання практично немає, за винятком В. Пархоменка, В. Сопка, Ф. Бутинця, тому гостро стоїть проблема наукового дослідження питання організації бухгалтерського обліку.

Підвищується роль організації бухгалтерського обліку як важливої функції управління виробництвом, що є знаряддям контролю за раціональним і економним використанням ресурсів і виконанням фінансових обов'язків перед

державою. Рішення актуальних завдань в області економіки нерозривно пов'язане з удосконаленням побудови своєчасного і достовірного бухгалтерського обліку. Чітко налагоджений облік і контроль сприяють виявленню і використанню внутрішньогосподарських резервів підприємств, запобіганню зловживанням і перевитратам, зниженню собівартості продукції, підвищенню продуктивності праці і рентабельності виробництва. Бухгалтерський облік повинен всебічно і повно охоплювати та систематизувати господарську діяльність підприємства, об'єднання, забезпечувати управління інформацією, що здатна контролювати й оцінювати їх господарську діяльність.[10, с. 349-350]

Дослідження бакалаврської роботи проводиться на товаристві з обмеженою відповідальністю “Імпульс”, що було створено відповідно до рішення установчих зборів від 25 серпня 2001 р., скликання яких передбачено установчим договором.

Бухгалтерський облік на підприємстві ТЗОВ “Імпульс” ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства до його ліквідації.

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників).

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник (власники), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та установчих документів.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство ТЗОВ “Імпульс” створило бухгалтерську службу на чолі з головним бухгалтером.

Мета: ТОВАРИСТВО створюється з метою сприяння розвитку економіки України, формування ринкових відносин, отримання прибутку та реалізації на

його основі економічних і соціальних інтересів учасників трудового колективу ТОВАРИСТВА.

Предметом діяльності Товариства є: виготовлення та реалізація меблів.

Розмір Статутного капіталу складає 472000 (Чотириста сімдесят дві тисячі) гривень. Внески засновників до статутного капіталу товариства розподіляються наступним чином:

Антонюк Дмитро Євгенович – 150000 грн., що становить 31,78% статутного капіталу;

Вансович Аркадій Сергійович - 125000 грн., що становить 26.48% статутного капіталу;

Ковальчук Олексій Павлович – 135000 грн., що становить 28.6% статутного капіталу;

Андропов Михайло Миколайович – 62000 грн., що становить 13.14% статутного капіталу.

Облік і звітність товариства:

- товариство здійснює облік своєї господарської діяльності.
- результати діяльності товариства відображаються в щоквартальній та річній звітності.
- річна звітність може бути перевірена ревізійною комісією.
- фінансовий рік товариства розпочинається з 01-го січня і закінчується 31-го грудня.

За роки свого існування ТзОВ “Імпульс” почали виробляти меблі для будь-якого приміщення, дому чи офісу: кухні, спальні, вітальні, дитячі, передпокої, робочі кабінети.

Кількість працюючих на ТзОВ “Імпульс” добігає 200 осіб. Зараз підприємство намагається потроху менше залежити від постачальників, і виробляє деякі комплектуючі своїми силами в результаті чого може гарантувати клієнтові якість меблів. Контроль якості проводиться на всіх

рівнях виробництва, від заготовки до готового виробу. Крім того вся продукція підприємства є сертифікованою.

Збут виготовлених меблів проводиться також досліджуваним підприємством, основними покупцями даних товарів є користувачі із середнім рівнем достатку, тобто загалом це звичайне населення.

Підприємство надає гарнцію на свою продукцію терміном до двох років, що є достатнім доказом гарної якості.

Важливою передумовою раціональної організації обліку на підприємстві ТЗОВ “Імпульс” є правильна розстановка кадрів на окремих ділянках облікового процесу, встановлення такої структури апарату бухгалтерії, яка якнайбільше відповідала б конкретним умовам роботи підприємства. Чисельність облікового апарату і його структура значною мірою залежать від обсягу облікових і контрольних робіт, від форми організації й автоматизації обліку, а також від таких факторів, як масштаби виробництва і структура управління ним.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку на ТЗОВ „Імпульс” створено бухгалтерську службу на чолі з основним бухгалтером.

Підприємством самостійно:

- визначено облікову політику;
- обрано форму бухгалтерського обліку;
- розроблено систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій;
- затверджено правила документообороту і технологію обробки облікової інформації;
- розроблено робочий план рахунків.

Структура апарату бухгалтерії ТЗОВ “Імпульс”: в її складі виділяють групи з обліку матеріальних цінностей, праці і заробітної плати, затрат на виробництво, готової продукції та її реалізації, а також узагальнення всіх даних обліку і складання звітності.

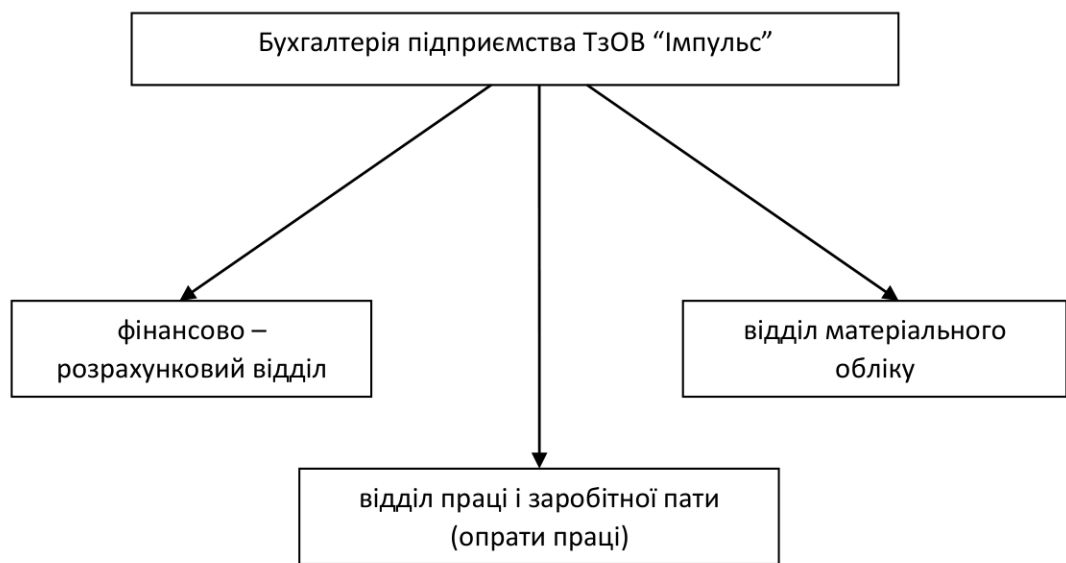

Рис. 2.1. Відділи бухгалтерії ТзОВ "Імпульс"

Бухгалтерія підприємства має такі відділи (сектори):

- фінансово-розрахунковий - здійснює облік коштів у касі і банку, розрахункових і кредитних операцій, а також підзвітних сум. Так як на підприємстві не відокремлено фінансову службу, ця група забезпечує також фінансове планування, контролює додержання платіжної дисципліни;
- праці і заробітної плати (оплати праці) - здійснює облік виробітку і розрахунків по заробітній платі з робітниками і службовцями, облік розрахунків з депонентами, фінансовими органами по податках, утриманих із заробітної плати робітників і службовців, органами соціального страхування, а також складає звітність про використання фонду заробітної плати;
- матеріального обліку - веде облік матеріальних цінностей, придбання і витрачання їх, здійснює облік розрахунків з постачальниками і підрядчиками, контролює стан складського обліку, бере участь в інвентаризації цих цінностей, складає встановлену звітність.

За час діяльності підприємства ТзОВ "Імпульс" проведена значна модернізація виробництва та оновлення кадрів. Було проведено модернізацію цеху технологічної тріски та баржі сировини, реконструйовано очисні споруди,

збудовано цех обезводнення сирого осадку. Впроваджено систему диференційного обліку електроенергії, змонтовано і введено в експлуатацію автоматичний облік використовуваного об'єму газу. Закуплено і введено в експлуатацію нову компресорну установку польського виробництва. Впроваджено систему напівавтоматизованого бухгалтерського обліку. Також відновлено виробництво оздоблених деревоволокнистих плит, закуплено і встановлено нове устаткування шпаклювання плит та її сушіння ефективним УФА методом.

ТзОВ “Імпульс” в майбутньому планує повністю перейти на автоматизований бухгалтерський облік. На даний момент ТзОВ “Імпульс” автоматизувало такі частини бухгалтерського обліку:

- план рахунків, що містить типові настройки аналітичного, валютного і кількісного обліку практично для всіх розділів бухгалтерського обліку;
- набір довідників для формування первинних документів і ведення списків об'єктів аналітичного обліку;
- набір констант, використовуваних для настройки загальних параметрів ведення обліку;
- набір стандартних звітів, що дозволяють отримувати дані бухгалтерського обліку в різних розрізах по будь-яких рахунках, об'єктах аналітики;
- спеціалізовані звіти по конкретних розділах бухгалтерського обліку;
- набір регламентованих звітів (податкових, бухгалтерських і ін.);
- облік операцій по розрахунковому рахунку і касових операціях;
- розрахунки з підзвітними особами;
- облік необоротних активів;
- облік валютних операцій;
- облік валових доходів і валових витрат;
- облік балансової вартості валюти;
- облік балансової вартості основних засобів;

- виписка рахунків на оплату й облік резервів товарів;
 - облік взаєморозрахунків з постачальниками і покупцями;
 - ведення обліку в розрізі договорів для кожного контрагента;
 - облік отриманих і виданих товарних кредитів;
- багатовалютний облік торгових операцій, виписка торговельних документів у будь-якій валюті;
- автоматизація розрахунку нарахувань і утримань по будь-яких алгоритмах;
 - проведення розрахунків заднім числом;
 - формування розрахункових листків будь-якого виду;
 - розрахунки як індивідуальних, так і групових нарахувань (бригадних, відрядних і т.п.);
 - формування платіжних відомостей з впорядкуванням інформації з підрозділів і друком типових форм;
 - розрахунок лікарняних листків, відпусток, оплати по середньому заробітку на підставі даних за минулі розрахункові періоди;
 - ведення штатного розкладу підприємства;
 - розподіл задачі вводу вихідної інформації між кадровиком і розраховувачем;
 - реєстрація кадрових переміщень співробітників;
 - формування різноманітних спеціалізованих звітів (виконавчі листи, відпустки і т.п.).

Бухгалтерський облік та фінансова звітність ТзОВ „Імпульс” ґрунтується на принципах: обачності, повноти висвітлення, автономності, послідовності, безперервності нарахування та відповідності доходів і витрат, історичної собівартості, єдиного грошового вимірника та періодичності.

Колектив товариства не зупиняється на досягнутому, постійно працює над вивченням передових методів управління виробництвом, над освоєнням і

впровадженням у виробництво сучасних ресурсозберігаючих технологій, підвищенням кваліфікації працівників.

Таким чином аналізуючи організацію бухгалтерського обліку на підприємстві ТзОВ “Імпульс”, ми прийшли до висновку, що підприємство розвивається, налагоджує роботу з контрагентами, удосконалює ведення бухгалтерського обліку, що є безперечно вагомим плюсом, і перехід в подальшому підприємства на повністю автоматизоване ведення бухгалтерського обліку призведе до покращення діяльності підприємства і дозволить слідкувати за всією господарською діяльністю ТзОВ “Імпульс”, та переведе підприємство на більш високий рівень організації бухгалтерського обліку.

2.2. Облік дебіторської заборгованості на підприємстві

Облік операцій по дебіторській заборгованості здійснюється на підставі господарських договорів та первинних документів, що засвідчують факт здійснення господарської операції.

Наведемо основні первинні документи з виникнення та погашення заборгованості покупців у таблиці, які використовуються на ТОВ “Імпульс” (табл. 2.1).

Таблиця 2.1. Первинні документи по розрахунках з покупцями та замовниками на ТОВ “Імпульс”

<i>Розрахунки з вітчизняними покупцями</i>	<i>Розрахунки з іноземними покупцями</i>
<i>Виникнення заборгованості</i>	
- накладні	- комерційні документи (рахунки - фактури-invoice)
- рахунки-фактури	- транспортні накладні (СМР-залізнична накладна, авіа накладна, коносамент, товарно-транспортна накладна, пакувальні листи)
- рахунки	- платіжні документи на перерахування сум митних платежів та інших податків на рахунки митних установ
- акти прийнятих робіт, послуг	- розрахунки бухгалтерії про наявність курсових різниць
- податкові накладні	
- товарно-транспортні накладні	
- товарні накладні	
<i>Погашення заборгованості</i>	
- виписки банку	- виписки банку
- ПКО	-інкасо
- векселі	- векселі

В ряді випадків підприємства під поставку матеріальних цінностей або під виконання робіт (послуг), а також при оплаті продукції і робіт, прийнятих від замовників по частковій готовності, можуть видавати аванси.

Аванс представляє собою грошову суму або іншу майнову цінність, яка передається в рахунок виконання договірною зобов'язання. Це повний або частковий платежі. Здійснюючи авансовий платіж, покупець фінансує продаж за деякий час до надходження товару[12, с.444].

Дебіторська заборгованість підзвітних осіб нараховується за фактом отримання даними особами авансових підзвітних сум і :погашається при повному розрахунку за даними сумами. Фактично здійснені та документально підтверджені витрати підзвітної особи, пов'язані з виробничою діяльністю, списуються на собівартість продукції, (робіт, послуг), на придбання товарно-матеріальних цінностей - включаються в суму фактичних витрат на придбання даних цінностей.

Документами при відображення розрахунків підприємства за належними до отримання відсотками, дивідендами, роялті й іншими доходами від вкладень (інвестицій) в інші підприємства, а також доходів від передачі в оренду майна є довідки та розрахунки бухгалтерії, договори тощо.

При задоволенні претензії у відповіді зазначають визнану суму, номер дату платіжного доручення на перерахування визнаної суми або інший спосіб задоволення претензії. Якщо в задоволенні претензії відмовлено або не був дотриманий строк відповіді на претензію, заявник має право подати позов до арбітражного суду.

Підставою для запису операцій по рахунку розрахунків по претензіям на ТОВ „Імпульс ” є акти приймання вантажу, рішення судових органів (арбітражу), письмова згода постачальників на пред’явлені претензії, виписки установ банку на суми, що надійшли в порядку задоволення претензій.

Підприємства ведуть розрахунки зі своїми працівниками з відшкодуванням матеріальних збитків, завданих ними в результаті недостач і розкрадань грошових і товарно-матеріальних цінностей, виявлених втрат від псування майна і матеріалів, допущеного браку, а також інших видів шкоди.

Збитки – це виражена в грошовій формі шкода, завдана одній особі протиправними діями іншої. Збиток, завданий підприємству, належить до відшкодування особою, яка завдала збиток, в повному обсязі, за винятком випадків, передбачених законодавством [12, с.456].

Покриття працівниками шкоди в розмірі, що не перевищує середнього місячного заробітку, відбувається за розпорядженням власника як уповноваженої ним особи, а в інших випадках – шляхом подання власником позову до районного (міського) суду. Тому підставами записів сум за дебетом рахунку будуть наказ керівника або відповідне рішення суду, а їх списання з кредиту – документи, що підтверджують погашення заборгованості (ПКО, виписка банку, накладна тощо) або утримання сум із заробітної плати (розрахунково-платіжна відомість, платіжна відомість тощо).

Аналітичний облік ведеться за кожною винною особою, в окремій Відомості 3.2, а синтетичний – у Журналі 3.

У відповідності до цивільного законодавства спільна діяльність без створення юридичної особи здійснюється на підставі договору між її учасниками. За договором про спільну діяльність сторони (учасники) зобов'язуються шляхом об'єднання майна та зусиль спільно діяти для досягнення загальної господарської або іншої мети, щоб не суперечити діючому законодавству.

Підтвердженням отримання внесків по спільній діяльності для учасників є авізо про оприбуткування майна учасником, який веде спільні справи, або первинний документ про отримання майна (копія накладної, квитанція до прибуткового ордеру тощо) [44, с.360].

Довгострокову дебіторську заборгованість фізичних або юридичних осіб обліковують на рахунку 18 „Довгострокова дебіторська заборгованість”, яка має такі субрахунки:

181 „Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду”;

182 „Довгострокові векселі одержані”;

183 „Інша дебіторська заборгованість”.

184 „Інші необоротні активи”.

По дебету рахунку 18 відображається виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості, по кредиту – її погашення (списання) або переведення до складу поточної.

На субрахунку 181 відображаються чисті інвестиції орендодавця у фінансову оренду, визначені згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 14 „Оренда”.

Субрахунок 182 призначений для обліку векселів, одержаних у забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості.

Призначення субрахунку 183 – облік довгострокової дебіторської заборгованості, яка не відображається на інших субрахунках рахунку 18

„Довгострокова дебіторська заборгованість”, зокрема розрахунки з працівниками за виданими довгостроковими позиками тощо, інші види розрахунків.

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення.

Поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг і оцінюється за первісною вартістю. Таку заборгованість включають до підсумків балансів за чистою реалізаційною вартістю, яку обчислюють як суму поточної дебіторської заборгованості за вирахуванням резерву сумнівних боргів.

До розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю належать:

- розрахунки з покупцями;
- розрахунки за векселями одержаними;
- розрахунки з іншими дебіторами [63, с.169].

Облік розрахунків з покупцями на ТОВ „Баранівський молокозавод” здійснюється на рахунку 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”. На цьому рахунку узагальнюють інформацію про розрахунки з покупцями та замовниками за відвантаженою продукцією, виконанні роботи й послуги, окрім заборгованості, що забезпечена векселем.

Рахунок 36 має такі субрахунки:

361 „Розрахунки з вітчизняними покупцями ”

362 „Розрахунки з іноземними покупцями ”.

На дебеті субрахунків відображають вартість продажу реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), яка охоплює податок на додану вартість (ПДВ), акцизи та інші обов’язкові платежі, що підлягають перерахуванню до бюджетних і позабюджетних фондів і включені у вартість реалізації; на кредиті – сума платежів, що надійшли на рахунки підприємства до банківських установ,

та інші види розрахунків. Сальдо рахунка відображає заборгованість покупців і замовників за одержану продукцію (роботи, послуги).

На субрахунку 362 ведеться облік по кожному дебітору в гривнях і у валюті, обумовлений договором.

Побудова аналітичного обліку по рахунку 36 „Розрахунки з покупцями та замовниками ” повинна забезпечити отримання даних про заборгованість, строк сплати по якій ще не настав, а також заборгованість, не сплачену в строк.

Аналітичний облік розрахунків з покупцями і замовниками ведеться за кожним покупцем та замовником, за кожним пред’явленим до сплати рахунком.

На субрахунку 362 „Розрахунки з іноземними покупцями ”, крім того, аналітичний облік ведеться в гривнях та валюті, обумовлений договором.

На рахунку 37 „Розрахунки з різними дебіторами ” ведеться облік розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю з різними дебіторами. Рахунок 37 має такі субрахунки:

- 371 „Розрахунки за виданими авансами ”;
- 372 „Розрахунки з підзвітними особами ”;
- 373 „Розрахунки за нарахованими доходами ”;
- 374 „Розрахунки за претензіями ”;
- 375 „Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків ”;
- 376 „Розрахунки за позиками членам кредитних спілок ”;
- 377 „Розрахунки з іншими дебіторами ”.

За дебетом рахунку 37 „Розрахунки з різними дебіторами відображається виникнення дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання.

Аналітичний облік ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термін її виникнення й погашення.

На рахунку 38 „Резерв сумнівних боргів” ведеться облік резервів за сумнівною дебіторською заборгованістю, щодо якої є ризик неповернення.

За кредитом рахунка 38 відображається створення резерву сумнівних боргів у кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебітом – списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів.

Аналітичний облік на рахунку 38 „Резерв сумнівних боргів” ведеться в розрізі боржників чи за строками непогашення дебіторської заборгованості.

Облік, який здійснюється за допомогою синтетичних рахунків, називається синтетичним (зведеним). Його дані використовуються для складання бухгалтерської звітності.

Основні бухгалтерські проводки з обліку дебіторської заборгованості відображено у (табл. 2.2).

Таблиця 2.2. Відображення операцій з обліку дебіторської заборгованості

№ оп.	Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків	
		Дебет	Кредит
1	2	3	4
1	Відображено дохід від передачі основних засобів у фінансову оренду строком на 5 років	181 „Заборгованість за майно, що передачо у фінансову оренду”	742 „Дохід від реалізації необоротних активів”
2	Відображено суму ПДВ	742 „Дохід від реалізації необоротних активів”	641 „Розрахунки за податками”
3	Одержано довгостроковий вексель від дебітора в забезпечення заборгованості	182 „Довгострокові векселі одержані”	377 „Розрахунки з іншими дебіторами”
4	Відображено різницю між номінальною та реальною вартістю отриманого довгострокового векселя	182 „Довгострокові векселі одержані”	69 „Доходи майбутніх періодів”
5	Передано довгостроковий вексель в погашення кредиторської заборгованості	685 „розрахунки з іншими кредиторами”	182 „Довгострокові векселі одержані”
6	Погашено готівкою довгострокову заборгованість	30 „Каса”	18 „Довгострокова дебіторська заборгованість”

1	2	3	4
7	Відображено дохід від реалізації продукції	36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”	70 „Дохід від реалізації”
8	Відображено суму ПДВ	70 „Дохід від реалізації”	64 „Розрахунки за податками й платежами”
9	Списано безнадійну дебіторську заборгованість, визнану безнадійною: – в частині резерву	38 „Резерв сумнівних боргів”	36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”
	– в сумі, що перевищує резерв	944 „Сумнівні та безнадійні борги”	36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”
	Одночасно: відображено суму списаної заборгованості на позабалансовий рахунок	071 „Списана дебіторська заборгованість”	
10	Погашено покупцем заборгованість за товари	30 „Каса” 31 „Рахунки в банках”	36 „Розрахунки з покупцями та замовниками”
11	Відображено суму авансу, виданого працівнику на відрядження або на господарські потреби	372 “Розрахунки з підзвітними особами”	30 “Каса”
12	Придбано підзвітною особою виробничі запаси, МШП, товари	20 “Виробничі запаси” 22 „МШП” 28 „Товари”	372 „Розрахунки з підзвітними особами”
13	Відображено перевитрачання підзвітною особою сум понад встановленої норми	949 „Інші витрати операційної діяльності”	372 „Розрахунки з підзвітними особами”
14	Нараховано доходи від передачі активів в операційну оренду	373 „Розрахунки за нарахованими доходами”	713 „Дохід від операційної діяльності”
15	Отримано доходи у вигляді грошових коштів”	30 „Каса”	373 „Розрахунки за нарахованими доходами”
16	Віднесено на винну особу фактичну недостачу, що підлягає відшкодуванню	375 “Розрахунки за відшкодуванням завданих збитків”	716 „Відшкодування раніше списаних активів”
17	Отримано грошові кошти в рахунок погашення заборгованості за претензію	30 „Каса” 31 „рахунки в банках”	374 „Розрахунки за претензіями”
18	Відображено заборгованість з фінансування компенсаційних виплат	377 „Розрахунки з іншими дебіторами”	48 „Цільове фінансування та цільові надходження”
19	Прийнято на баланс кредиторську заборгованість придбаного підприємства	377 „Розрахунки з іншими дебіторами”	63 „Розрахунки з постачальниками й підрядниками”

1	2	3	4
20	Відображено зарахування заборгованостей	631 „Розрахунки з вітчизняними постачальниками”	377 „Розрахунки з іншими дебіторами”

2.3. Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у регістрах обліку

Для журнальної форми обліку регістрами для обліку операцій по руху підзвітних сум і розрахунками з підзвітними особами служать: для аналітичного обліку – окрема Відомість 3.2, і для синтетичного обліку – Журнал 3.

Основою для заповнення Відомості і Журналу являється видаткові та прибуткові касові ордера на видані підзвіт суми і поверненні в касу невикористані підзвітні суми, а також авансові звіти – на видаткові суми підзвіту.

Синтетичний облік дебіторської заборгованості ведеться за допомогою регістрів обліку, головної книги та фінансової звітності. Відповідно, інформація про дебіторську заборгованість наводиться в наступних відомостях та регістрах обліку (табл. 2.3).

Таблиця 2.3. Розкриття інформації про дебіторську заборгованість у регістрах обліку

Шифр та назва рахунку	Регістри обліку	Відомості
18, „Довгострокова дебіторська заборгованість”	Журнал 3	Відомість 3.2
34, „Короткострокові векселі одержані”	Журнал 3	Відомість 3.1
36, „Розрахунки з покупцями та замовниками”	Журнал 3	Відомість 3.1.
37 „ Розрахунки з різними дебіторами”	Журнал 3	Відомість 3.2.
38 „Резерв сумнівних боргів”	Журнал 3	Відомість 3.2

Відображення у звітності. Згідно із Законом України „Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” фінансова звітність підприємства включає п’ять річних форм: 1) Баланс (ф. №1); 2) Звіт про фінансові результати (ф. №2); 3) Звіт про рух грошових коштів (ф. №3); 4) Звіт про власний капітал (ф. №4); 5) Примітки до річної фінансової звітності (ф. №5).

Процес відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства можна представити наступним чином (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності ТОВ “Імпульс”

Також облік дебіторської заборгованості знаходить відображення у Звіті про рух грошових коштів та у Примітках до річної фінансової звітності.

У Примітках до річної фінансової звітності це такі рядки:

- 775 „Резерв сумнівних боргів”;
- 940 „Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги”;
- 950 „Інша поточна дебіторська заборгованість”;
- 970 “Визнано заборгованість винних осіб у звітному році.

Отже, бухгалтерський облік дебіторської заборгованості слід розглянути в такій послідовності: документування господарських операцій, характеристика рахунку та аналітичний облік дебіторської заборгованості, синтетичний облік і відображення у регістрах та звітності.

Висновки до розділу 2

В даному розділі нами було розглянуто основні аспекти організації та методики ведення бухгалтерського обліку розрахунків з дебіторами для того, щоб виявити тенденції розвитку підприємства, розкрити недоліки і причини, що обумовили їх виникнення, а також намітити шляхи їх можливого усунення.

Нами було розкрито документальне оформлення розрахунків з дебіторами. Кожна операція розрахунків з дебіторами має бути підтверджена певними документами, що мають відповідати операціям до яких вони прикріплюються, усі документи мають йти у хронологічній послідовності, та повинні складатися у спеціально відведені строки. Для покращення перевірки документації мають складатися графіки документообігу, та постійно потрібно слідкувати за правильністю оформлення реквізитів виписаних або отриманих документів. Тому документування займає важливу частину у формуванні господарських операцій підприємства, у тому числі і у формуванні операцій розрахунків з дебіторами.

Дослідивши розрахунки з дебіторами на більш практичному рівні, нами запропоновано:

- ведення графіку документообігу за розрахунками з дебіторами;
- удосконалити законодавчу базу, де потрібно більш детально прописувати нестандартні ситуації, що виникають на практиці.

Досягнення основної мети та виконання завдань управління дебіторською заборгованістю здійснюється за допомогою ефективної політики.

До низки питань, що мають бути уточнені та відіграють важливу роль в ефективній політиці погашення дебіторської заборгованості, належить рефінансування дебіторської заборгованості, що становить систему фінансових операцій, які забезпечують прискорену трансформацію дебіторської заборгованості у грошові активи. Таким чином, інструменти рефінансування дебіторської заборгованості дозволяють підприємству прискорити конверсію дебіторської заборгованості в грошові активи, тим самим підприємство не тільки повертає кошти, інвестовані в дебіторську заборгованість, але і, передаючи дебіторську заборгованість третім особам, отримує можливість управляти якістю цього активу.

Отже, ефективна політика погашення дебіторської заборгованості на підприємстві призведе до її суттєвого зменшення, особливо у часи економічної кризи.

Нами запропоновано такі шляхи ведення ефективної політики погашення дебіторської заборгованості на підприємстві :

- інформувати та постійно нагадувати дебіторам про їх борг;
- надавати знижки при дотриманні певних умов;
- розраховувати упущені альтернативи від грошей, що вилучаються з обігу при наданні їх дебіторам;
- створити граничний рівень дебіторської заборгованості на підприємстві, вище даного рівня підприємство не надаватиме кошти та товари дебіторам.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ РОЗРАХУНКІВ ЗА ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

3.1. Організація економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю

Організація й здійснення аналізу на будь-якому підприємстві залежить від масштабів та спеціалізації підприємства, його організаційної структури управління, величини підприємства.

Основним завданням економічного аналізу на підприємстві є оцінка результатів господарської діяльності, виявлення факторів, які мають позитивний чи негативний вплив на кінцеві показники роботи підприємства.

Вирішальне значення для успішного аналізу мають чіткі організаційні форми його проведення. [49, с.323]

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною. [62, с.229]

Аналіз дебіторської заборгованості на підприємствах різних форм власності повинен ґрунтуватися на основних положеннях нормативно-правових актів України, таких як Закон України “ Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні ” від 16.07.1999 р. № 996-XIУ та Положення (Стандарти) бухгалтерського обліку, наказ про облікову політику підприємства та інші нормативні документи.

Огляд літературних джерел показав, що проблемою організації економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю займалися такі провідні вчені як О.Г.Лищенко, Я.І Костецький, І. Демченко, Т.І.Моргунова, П.О. Шутова , Н.В.Тарасенко , І.Ф. Прокопенко, Г.В. Савицька, В.М.Івахненко, Ж.К. Нестеренко та інші, які у своїх працях розглядали організацію аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю.

Отже, ставимо за завдання дослідити організацію економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю на ТзОВ “Імпульс”.

Предметом вивчення економічного аналізу діяльності підприємства є фінансово - господарська діяльність, відображена у звітних, облікових та інших джерелах інформації.

Для економічного аналізу дебіторської заборгованості застосовують такі методи аналізу: порівняння (порівнюються дані за минулий та звітний рік, розраховуються відхилення за роки) аналіз коефіцієнтів, аналіз відсоткових відношень, побудова аналітичних таблиць, розробка та використання аналітичних показників, метод групування.[7, с.324]

Взагалі мета економічного аналізу дебіторської заборгованості – оцінювання рівня, структури дебіторської заборгованості, ефективності інвестування в дебіторську заборгованість фінансових засобів, визначення фактично непогашеної заборгованості за попередні періоди.

Джерелами аналізу дебіторської заборгованості є:

- баланс підприємства;
- примітки до фінансових звітів;
- дані аналітичного та синтетичного обліку;
- нормативно-методичні документи з обліку, інвентаризації, звітності, контролю;
- внутрішня звітність.

Для отримання змістовних і глибоких висновків економічного аналізу, слід ретельно продумувати організацію діяльності підприємства.

Під організацією розуміють створення певної системи для виконання певних робіт або досягнення поставленої кінцевої мети.[62, с.230]

Організація аналітичної роботи включає розробку загальних засад і порядку проведення аналізу, планування роботи окремих її елементів та етапів тощо.

Отже, дослідимо організацію економічного аналізу на ТзОВ “Імпульс”.

Організація економічного аналізу на підприємстві зображено на рисунку 3.1.

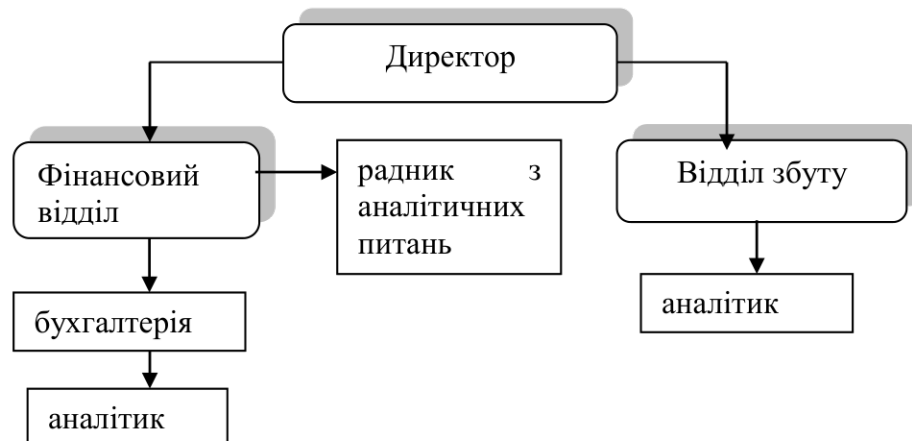

Рис.3.1.Організація економічного аналізу на ТзОВ “Імпульс”

На підприємстві директор приймає остаточне рішення про доцільність здійснення певного виду діяльності, здійснює контроль за діяльністю підприємства, контролює процес виробництва та реалізації продукції .

Фінансовий відділ та відділ збуту підпорядковуються безпосередньо директору підприємства. Відповідно створюються та ліквідуються за наказом директора підприємства.

Фінансовий відділ на підприємстві здійснює контроль за:

- виконанням планів реалізації продукції, планів по прибутку та по інших фінансових показниках;
- припиненням виробництва продукції, що не має збуту;
- правильною й ефективною витратою коштів;
- цільовим використанням власних і позикових оборотних коштів по структурних підрозділах і по підприємству в цілому;
- здійснює аналіз виробничо-господарської і фінансової діяльності підприємства, прогнозування результатів фінансово-господарської діяльності підприємства;
- забезпечення підрозділів підприємства інструктивними матеріалами, що належать до фінансової діяльності підприємства;

- забезпечення захисту інформаційних ресурсів (власних і отриманих від інших організацій), що містять відомості обмеженого доступу.

Фінансовий відділ на підприємстві тісно взаємодіє з відділом збуту. Працівники відділів збуту подають до фінансового відділу проекти угод щодо постачання, продажу готової продукції; здійснюють прогнози та плани щодо реалізації продукції; надають дані про стан запасів готової продукції та їх відповідність затвердженим нормативам; складають плани та графіки відвантаження продукції; надають пропозиції по проведенню заходів щодо зниження наднормативних залишків готової продукції та прискорення збутових операцій за розрахунками.

На підприємстві працюють аналітики які складають звіти, щодо відвантаження продукції покупцям, розробляють форми звітів, в яких зазначаються надходження та відвантаження товарів. В кожному відділі аналітик здійснює виконання певних завдань. В відділі збуту аналітик здійснює контроль за вчасним виконанням договірних зобов'язань на підприємстві.

Одним з головних завдань є аналіз обґрунтованості та виконання договірних зобов'язань та забезпечення повного та своєчасного виконання договорів на найвигідніших економічних умовах. Аналітик здійснює аналіз обґрунтованості та ефективності формування договорів; аналіз виконання замовлень за асортиментом і якістю продукції; аналіз виконання замовлень за поставками продукції у встановлений термін; аналіз наслідків невиконання замовлень за поставками продукції.

Одним з основних результативних показників господарської діяльності підприємства є обсяг реалізованих товарів. Від обсягу продажу залежать фінансові результати, та фінансовий стан підприємства.

Саме тому, дуже важливо правильно організувати контроль за виконанням договірних зобов'язань.

На підприємстві працює радник з аналітичних питань. До його обов'язків входить:

- надання рекомендацій щодо подальшого функціонування підприємства та підтримання нормального фінансового стану підприємства у майбутньому;
- розробка заходів, щодо запобігання банкрутства;
- надання пропозицій щодо виправлень існуючих недоліків у роботі аналітиків.

Аналітики подають звіти до радника з аналітичних питань, щодо виконання договірних зобов'язань, аналізу фінансового стану підприємства.

Таким чином, на підприємстві здійснюється контроль за діяльністю підприємства, а саме за вчасним виконанням зобов'язань щодо реалізації продукції, та контроль за розрахунками за дебіторською заборгованістю.

Аналіз дебіторської заборгованості передбачає вивчення структури дебіторської заборгованості, її динаміки, складу та динаміки простроченої дебіторської заборгованості, якості дебіторської заборгованості, ліквідності дебіторської заборгованості, та відносних показників.[35,с.323]

Аналіз показників, що характеризують стан дебіторської заборгованості за попередній період, дає змогу визначити основні завдання політики управління дебіторської заборгованості.

Особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості приділяють статті “Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги”, яка має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості.

Склад дебіторської заборгованості впливає на фінансовий стан підприємства. Значне збільшення дебіторської заборгованості та її частки в оборотних активах може свідчити або про неефективну кредитну політику підприємства до покупців, або про збільшення обсягів реалізації, або про неплатоспроможність частини покупців. Зменшення заборгованості за рахунок скорочення періоду її погашення, а не за рахунок зменшення обсягів реалізації позитивно характеризує управління дебіторською заборгованістю.[29,с.324]

Аналіз показників, які характеризують стан дебіторської заборгованості за попередній період, дає змогу визначити основні завдання політики управління дебіторською заборгованістю.

Визначаючи зміст аналітичної роботи та термін її проведення, треба враховувати наявність інформації про матеріал для аналізу, трудомісткість збору й опрацювання інформації, часу, який потрібний для виконання окремих етапів робіт.

Організація економічного аналізу на ТЗОВ “Імпульс” складається з таких етапів, як попередній, основний та заключний. Отже, розглянемо дані етапи організації економічного аналізу на ТЗОВ “Імпульс”.

Таблиця 3.1. Основні етапи економічного аналізу на ТЗОВ “Імпульс”

№ з./п.	Етап	Основні питання
1	Попередній	- розробка плану аналітичної роботи - вибір об'єкта аналізу - формування цілей та завдань аналізу; - розробка системи синтетичних та аналітичних показників, за допомогою яких характеризується об'єкт аналізу - розподіл роботи між аналітиками - розробка макетів і форм аналітичних таблиць, графіків, схем - перевірка достовірності джерел інформації та вивчення матеріалів попередніх обстежень - визначення виконавців та розподіл обов'язків між ними, а також інші організаційні питання
2	Основний	- збирання та опрацювання необхідної інформації - перевірка повноти звітних даних, розрахунок коефіцієнтів - порівняння показників за періоди, та визначення відхилень величини показників - визначення факторів і виконання розрахунків їх впливу на зміну величини показників - пошук резервів
3	Заключний	- проведення підсумкової оцінки діяльності і узагальнення результатів аналізу - розробляються заходи з метою поліпшення роботи діяльності підприємства - розробка висновків щодо аналізу діяльності підприємства

На попередньому етапі здійснюється загальне ознайомлення розрахунків за дебіторською заборгованістю, визначається ступінь виконання плану за основними показниками, робиться попередня оцінка роботи або стану справ. На цьому етапі також складається докладна програма аналізу, готуються макети таблиць, збирається і перевіряється готова інформація, визначаються виконавці і вирішуються інші організаційні питання.

Основний етап передбачає заповнення усіх таблиць, вивчення і опрацювання необхідної додаткової інформації, визначення факторів і виконання розрахунків їх впливу на зміну величини показників, розрахунок необхідних коефіцієнтів, пошук резервів. Порівняння показників за періоди, та здійснення їх аналізу.

На заключному етапі узагальнюються наслідки аналізу, дається заключна розгорнута оцінка діяльності підприємства; розробляються заходи з метою поліпшення роботи та підвищення ефективності всієї діяльності підприємства в системі внутрішнього економічного механізму.

Будь-які результати аналітичного дослідження мають бути оформлені у вигляді документів. Вони повинні бути підкріплені аналітичними таблицями, графіками, діаграмами.

Результати аналізу призначені для внутрішньогосподарського використання, можуть бути оформлені у вигляді довідки, а для зовнішніх користувачів – у вигляді висновку, який складається з трьох частин.

Перша –вступна, включає завдання, що стоять перед аналітиком, альтернативні пропозиції;

Друга – основна, відображає аналітичне дослідження, оформлене у вигляді таблиць та їх пояснень. Тут обов'язково зазначають вихідні дані та отримані результати за такими напрямками: прибутковість, критерії оцінки їх ефективності, ризики. Крім того, за результатами аналізу необхідно формувати зведені порівняльні таблиці. До кожної таблиці аналітик повинен дати пояснення у стислій, але достатньо інформативній формі.

Третя частина містить висновки з проведеного аналізу й пропозиції щодо управлінських рішень.

Аналіз дебіторської заборгованості слід здійснювати не тільки за допомогою загальних показників оборотності, але й на основі індивідуальних показників, розрахованих за даними оборотно-сальдової відомості на кожному аналітичному рахунку дебіторів. Для забезпечення фінансової стійкості

підприємства та його платоспроможності необхідно узгоджувати обсяги дебіторської заборгованості з фінансовими можливостями, які визначаються наявними джерелами фінансування активів. [54, с.325]

Отже, аналіз розрахунків за дебіторською заборгованістю на ТзОВ “Імпульс” складається з трьох основних етапів: попередній, основний та заключний. На кожному етапі вирішуються основні питання та проводиться аналіз проведених досліджень. На підприємстві результати аналізу оформлюються у вигляді довідки- для внутрішніх користувачів, а для зовнішніх користувачів – у вигляді висновку.

Аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві передбачає вивчення структури дебіторської заборгованості, її динаміки, складу та динаміки простроченої дебіторської заборгованості, якості дебіторської заборгованості, ліквідності дебіторської заборгованості, та розрахунку відносних показників.

Особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості приділяють статті “Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги”, яка має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості.

Досліджуючи діяльність підприємства, ми прийшли до висновку, що на ТзОВ “Імпульс” для покращення аналізу дебіторської заборгованості можна запропонувати наступні форми звітності. Розглянемо дані форми у таблицях.

Таблиця 3.2. Економічний аналіз дебіторської заборгованості на ТзОВ “Імпульс” за датою виникнення

Назва дебітора	Σ Дебіторської заборгованості, грн.				
	до 20 днів	до 1 місяця	від 1 до 3 місяців	Від 3 до 6 місяців	Більше одного року
Разом					

Аналітик

підпис

Заповнюючи дану форму підприємство зможе більш краще контролювати стан дебіторської заборгованості на підприємстві. А саме, розподіляючи дебіторську заборгованість за термінами її погашення, підприємство зможе оцінити ймовірність сплати грошових коштів підприємству та визначити, яким саме дебіторам слід більше приділяти увагу, щодо сплати боргів підприємству, та визначити яка саме заборгованість може бути визнана сумнівною, тобто строк оплати, якої давно вже настав.

Таблиця 3.3. Економічний аналіз стану дебіторської заборгованості на ТзОВ “Імпульс”

Дебітор	Сума,грн.	Дата виникнення заборгованості	Дата фактично погашеної заборгованості	Непогашена дебіторська заборгованість	Нарахована пеня
Разом					

Аналітик

підпис

Заповнюючи дану форму підприємство зможе оцінити стан дебіторської заборгованості на підприємстві. тобто фактично побачити дату виникнення та дату погашення заборгованості, визначити, яку саме заборгованість потрібно віднести до непогашеної заборгованості, визначити розмір пені за кожен день відстрочки платежу.

Аналізуючи запропоновані форми внутрішніх звітів ми можемо зробити висновок, що підприємство за допомогою даних форм зможе краще контролювати стан дебіторської заборгованості на підприємстві. Розподіляючи дебіторську заборгованість за строками виникнення, підприємство зможе визначити, яким саме дебіторам слід більше приділяти увагу, щодо сплати

грошових коштів та визначити, яка саме заборгованість може бути визнана сумнівною.

Отже, аналізуючи організацію економічного аналізу дебіторської заборгованості на ТзОВ “Імпульс”, ми можемо зазначити, що на підприємстві здійснюється контроль за станом дебіторської заборгованості. На підприємстві працюють аналітики які складають звіти, щодо відвантаження продукції покупцям, розробляють форми звітів, в яких зазначаються надходження та відвантаження товарів тобто контролюють розрахунки за дебіторами. На підприємстві працює радник з аналітичних питань. До його обов'язків входить надання рекомендацій щодо подальшого функціонування підприємства та підтримання нормального фінансового стану підприємства у майбутньому; розробка заходів, щодо запобігання банкрутства, надання пропозиції щодо виправлень існуючих недоліків у роботі аналітиків.

Аналіз дебіторської заборгованості передбачає вивчення структури дебіторської заборгованості, її динаміки, складу та динаміки простроченої дебіторської заборгованості, якості дебіторської заборгованості, ліквідності дебіторської заборгованості, відносних показників.

На підприємстві виділяють три основних етапи аналізу дебіторської заборгованості. На попередньому етапі здійснюється загальне ознайомлення розрахунків за дебіторською заборгованістю; складається план проведення аналізу розрахунків; визначаються основні завдання аналізу; збираються необхідні дані для проведення аналізу.

Основний етап передбачає розрахунок усіх показників. заповнення аналітичних таблиць на основі даних за звітний та за минулий періоди. На заключному етапі здійснюється аналіз даних розрахунків, розраховуються відхилення даних за звітний та за попередній періоди, надаються певні висновки, що до покращення діяльності підприємства.

3.2. Методика економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю

Аналіз дебіторської заборгованості здійснюється для надання необхідної інформації користувачам фінансових звітів.

Дебіторська заборгованість має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Значення аналізу дебіторської заборгованості особливо зростає в період інфляції, коли іммобілізація власних оборотних активів стає дуже не вигідною.

Отже, ставимо за завдання дослідити методику економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю на ТзОВ “Імпульс”.

Огляд літературних джерел показав, що методикою економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю розрахунків займалися такі провідні вчені як, Я.І Костецький, І. Демченко, Моргунова Т.І., Шутова П.О. О.Г.Лищенко та ін., які у своїх працях розглядали методику економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю.

Великий вплив на оборотність капіталу вкладеного в оборотні активи, а отже, і на фінансовий стан підприємства справляє збільшення або зменшення заборгованості.[44, с.326]

Її величина залежить від обсягу продажів, умов розрахунки з покупцями (передоплати, наступної оплати), періоду відстрочки платежу, платіжної дисципліни покупців, організації контролю за станом дебіторської заборгованості і претензійної роботи на підприємстві.

Різке збільшення дебіторської заборгованості і її частки в оборотних активах може свідчити про необоротну політику підприємства стосовно покупців або про збільшення обсягу продажу, або про неплатоспроможність і банкрутство частини покупців. Скорочення дебіторської заборгованості оцінюється позитивно, якщо це відбувається за рахунок скорочення періоду її погашення. Якщо ж дебіторська заборгованість зменшується у зв'язку зі

зменшенням відвантаження продукції, то це свідчить про зниження ділової активності підприємства.

У процесі аналізу передусім потрібно вивчити динаміку дебіторської заборгованості та проаналізувати давність утворення дебіторської заборгованості, установити чи не має в її складі сум не реальних для стягнення, або таких, за якими минають строки позовної давності. Для аналізу дебіторської заборгованості, крім балансу використовують матеріали первинного й аналітичного бухгалтерського обліку.

Працівник, що займається управлінням дебіторською заборгованістю, має зосередити увагу на найдавніших боргах і приділити більше уваги великим сумам заборгованості. [22, с.327]

Розмір дебіторської заборгованості визначається умовами підприємства щодо розрахунків зі своїми клієнтами. Якщо ці умови суворі то менше товарів купують в кредит, зменшується обсяг реалізації, отже, зменшується величина дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів. Якщо розрахункові умови послаблюються, з'являється більше замовників, зростає обсяг реалізації і сума дебіторської заборгованості за рахунками клієнтів.

Послаблення умов розрахунків має як переваги так і недоліки. Переваги - це зростання обсягу реалізації і прибутку. Недоліки - можливість збільшення суми безнадійних боргів.

Якість оборотного капіталу, фінансовий стан підприємства значною мірою залежить від стану розрахункової дисципліни і від розміру, якості та ліквідності дебіторської заборгованості.

Відвернення коштів у дебіторську заборгованість призводить до фінансових утруднень, підприємство буде відчувати нестачу коштів для придбання виробничих запасів, виплати заробітної плати. [25]

Завданнями аналізу дебіторської заборгованості є вивчення та оцінка

- складу та структури дебіторської заборгованості;
- питомої ваги дебіторської заборгованості в сумі поточних активів;

- її реальності (правдивості)
- правильності оформлення дебіторської заборгованості;
- показників якості та ліквідності цієї заборгованості;
- впливу дебіторської заборгованості на фінансові результати;
- пошуку шляхів прискорення оборотності дебіторської заборгованості.

Для аналізу використовують:

- дані бухгалтерського обліку
- дані аналітичного обліку. [33, с.327]

Джерелом аналізу є баланс підприємства; для внутрішнього аналізу також використовують дані аналітичного обліку

Аналіз дебіторської заборгованості проводиться у декілька етапів, які зображені на рисунку 3.2.

Рис. 3.2.Етапи аналізу дебіторської заборгованості [29, с.327]

Проаналізуємо етапи аналізу дебіторської заборгованості на ТзОВ “Імпульс”.

На першому етапі вивчають перш за все, які зміни відбулися у складі та структурі дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду порівняно з початком, а також зміни у питомій вазі дебіторської заборгованості щодо загальної суми поточних активів.

Нестабільність національної економіки прямо впливає на неможливість суб'єктів господарювання своєчасно здійснювати розрахунки зі своїми контрагентами, що призводить до виникнення (зростання) дебіторської заборгованості, і що прямо впливає на фінансовий стан підприємств та на його фінансові результати.

Для обрахунку об'єкта оподаткування податком на прибуток платник податку використовує дані бухгалтерського обліку та фінансової звітності щодо доходів, витрат та фінансового результату до оподаткування (пункт 44.2 статті 44 ПКУ) [9].

З метою обліково-фінансової оцінки діяльності підприємства розраховують систему показників. Проведемо аналіз фінансового стану умовного підприємства, використовуючи дані його річної фінансової звітності (табл. 3.4).

Таблиця 3.4. Зведені дані річної фінансової звітності на прикладі ТОВ «Імпульс»

<i>1. Звіт про фінансовий стан (Баланс) (Форма № 1)</i>		
стаття	код рядка	на кінець звітного періоду
1	2	3
I. Необоротні активи	1095	0,6
II. Оборотні активи:		
Запаси	1100	115,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	3156,1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	26,9
Інша поточна заборгованість	1155	1815,9
Гроші та їх еквіваленти	1165	936,9
Інші оборотні активи	1190	3,2
Усього за розділом II	1195	6054,4
Баланс	1300	6055,0
I. Власний капітал		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	3816,6
Усього за розділом I	1495	3816,6
III. Поточні зобов'язання		

<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Поточна кредиторська заборгованість за:		
товари, роботи, послуги	1615	1353,2
розрахунками з бюджетом	1620	841,3
у тому числі з податку на прибуток	1621	837,2
Розрахунками зі страхування	1625	2,7
Розрахунки з оплати праці	1630	9,1
Інші поточні зобов'язання	1690	32,1
Усього за розділом III	1695	2238,4
Баланс	1900	6055,0
<i>2. Звіт про фінансові результати (Форма № 2-м)</i>		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	17576,7
Інші операційні доходи	2120	288,4
Інші доходи	2240	31,4
Разом доходи	2280	17896,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(11128,5)
Інші операційні витрати	2180	(2114,8)
Інші витрати	2270	(2,0)
Разом витрати	2270	(13245,3)
Фінансовий результат до оподаткування (2280-2285)	2290	4651,2
Податок на прибуток	2300	(837,2)
Чистий прибуток (збиток) (2290-2300)	2350	3814,0

Так, коефіцієнт фінансової автономії показує, яку частку своїх активів підприємство може профінансувати своїми власними ресурсами. Розрахунки показали, що коефіцієнт значно перевищує нормативне значення. Це може означати, що підприємство не в повній мірі використовує свій потенціал.

Коефіцієнт фінансування вказує, на скільки підприємство здатне погашати свої зобов'язання. Чим вищий показник, тим нижче рівень фінансових ризиків має підприємство. Розрахунки показують, що коефіцієнт, нижчий за нормативне значення, і це може означати високий рівень фінансових ризиків.

Показником, що вказує на здатність підприємства фінансувати свій оборотний капітал за рахунок власних оборотних коштів є коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами. Результат розрахунків вказує на фінансову незалежність підприємства від кредиторів.

На те, яка частина власного капіталу може використана підприємством на фінансування оборотних активів, а яка – на фінансування необоротних активів, вказує коефіцієнт оборотності активів. Розрахунки показали, що підприємство

за досліджуваний період реалізувало продукції (товарів, робіт, послуг) на 5,7 грн. виходячи із розрахунку на 1 грн. використаних активів.

Кількість оборотів дебіторської заборгованості показує коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості. Щоб зробити висновки про стан цього показника, необхідно розглядати та аналізувати його у динаміці.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості показує, скільки оборотів здійснила кредиторська заборгованість протягом періоду, що досліджується. Доцільно порівнювати коефіцієнти оборотності дебіторської та кредиторської заборгованостей. Так, в нашому випадку, результати розрахунків вказують на те, що підприємство за рахунок коштів своїх кредиторів фінансує своїх дебіторів.

Логічним продовженням є розрахунок строків погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей і їх порівняння. Так, розрахунки показали, що підприємство більш ніж удвічі скоріше розраховується зі своїми кредиторами, ніж дебітори з підприємством. Цей факт свідчить про вилучення з обороту грошових коштів підприємства, що не є позитивним для його господарської діяльності.

Наступний блок показників, що характеризують ліквідність та платоспроможність підприємства є показники ліквідності. Так, розрахувавши коефіцієнт поточної ліквідності, бачимо, що його значення вказує на здатність підприємства відповідати за своїми зобов'язаннями. Але, для остаточного твердження, необхідно вивчити структуру оборотних активів. Так, у р. 1125 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» сума сумнівної дебіторської заборгованості складає 49,5%, вона не зможе бути швидко повернута підприємству, і тому, вважати баланс ліквідним не зовсім коректно.

Показник абсолютної ліквідності значно перевищує своє нормативне значення, і, на перший погляд, це свідчить про неефективне управління фінансовими ресурсами. Але, знову ж таки, необхідно проаналізувати структуру цієї статті балансу. Рядок 1165 «Грошові кошти та їх еквіваленти» містить сальдо рахунків 30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках», 33 «Інші кошти»

та 35 «Поточні фінансові інвестиції» із відповідними субрахунками. Як відомо, на об'єкті дослідження, в р. 1165 «Грошові кошти та їх еквіваленти» відображено сальдо рахунку 313 «Інші рахунки в банку в національній валюті», тобто кошти, розміщені на депозитному рахунку, і які, відповідно, приносять дохід підприємству [10]. І твердження про неефективне управління фінансовими ресурсами можна спростувати.

Наступним важливим етапом буде розрахунок показників рентабельності. Так, коефіцієнт рентабельності активів вказує на ефективність підприємства щодо використання активів, тобто, скільки було отримано чистого прибутку на кожну гривню використаних активів.

Важливим чинником впливу на фінансовий стан підприємства є податкове навантаження. Підприємства будь-якої форми власності та організаційно-правової форми є платниками податків і зборів, передбаченими Податковим кодексом. То ж питання податкового навантаження для кожного суб'єкта господарювання залишається дуже важливим.

Найбільшу частку у структурі податків, що сплачує підприємство займає податок на прибуток. Він же і має значний вплив на чистий прибуток підприємства (р. 2350), який визначається як різниця між фінансовим результатом до оподаткування (р. 2290) та сумою податку на прибуток (р. 2300). Показник податкового навантаження з податку на прибуток, розрахований для підприємства – об'єкта дослідження вказує на надто велике навантаження. Як згадувалося раніше, підприємство у складі статті «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги» (р. 1125) має значну частку сумнівної дебіторської заборгованості, наявність якої значно викривляє реальний фінансовий стан підприємства. За НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» сумнівний борг – це поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує невпевненість її погашення боржником [8].

Оптимальним рішенням для підприємства при наявності значної частки сумнівної дебіторської заборгованості є створення резерву сумнівних боргів.

Порядок його створення та метод розрахунку має бути обов'язково відображено у Наказі про облікову політику підприємства [10].

Згідно Інструкції № 291 на рахунках бухгалтерського обліку створення резерву відображається за дебетом рахунку 944 «Сумнівні та безнадійні борги» та кредитом рахунку 38 Резерв сумнівних боргів». Відповідно, в балансі (р. 1125 «Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги») зменшиться на суму створеного резерву, у Звіті про фінансові результати сума створеного резерву відобразиться у р. 2180 «Інші операційні витрати».

Проведемо аналіз фінансового стану умовного підприємства після створення резерву сумнівних боргів і з'ясуємо, як створення резерву сумнівних боргів вплинуло на показники фінансового стану (таблиці 3.5, 3.6). Для оптимальної оцінки платоспроможності умовного підприємства, що виступає об'єктом цього дослідження, застосуємо сукупність показників, які характеризують джерела фінансування ресурсів, фінансову стійкість та ділову активність підприємства «до» створення резерву сумнівних боргів та «після» його створення (табл. 3.5).

Так, в результаті порівняння динаміки розрахунків показників «до» та «після» створення резерву сумнівних боргів, можемо зробити наступні висновки.

По-перше, зменшення коефіцієнту автономії із одночасним зростанням коефіцієнта оборотності активів вказує на фінансову стабільність підприємства.

По-друге, зростання коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості є позитивною тенденцією і вказує на реальний період оборотності дебіторської заборгованості протягом року без урахування сумнівної дебіторської заборгованості.

Таблиця 3.5. Зведені дані річної фінансової звітності на прикладі досліджуваного підприємства після створення резерву сумнівних боргів

1. Звіт про фінансовий стан (Баланс) (Форма № 1)		
стаття	код рядка	на кінець звітного періоду
I. Необоротні активи	1095	0,6
II. Оборотні активи:		
Запаси	1100	115,4
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1125	1592,8
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	1135	26,9
Інша поточна заборгованість	1155	1815,9
Гроші та їх еквіваленти	1165	936,9
Інші оборотні активи	1190	3,2
Усього за розділом II	1195	4491,2
Баланс	1300	4491,7
I. Власний капітал		
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	2534,6
Усього за розділом I	1495	2534,6
III. Поточні зобов'язання		
Поточна кредиторська заборгованість за:		
товари, роботи, послуги	1615	1353,2
розрахунками з бюджетом	1620	560,3
у тому числі з податку на прибуток	1621	555,8
Розрахунками зі страхування	1625	2,7
Розрахунки з оплати праці	1630	9,1
Інші поточні зобов'язання	1690	32,1
Усього за розділом III	1695	1957,1
Баланс	1900	4491,7
2. Звіт про фінансові результати (Форма № 2-м)		
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	17576,7
Інші операційні доходи	2120	288,4
Інші доходи	2240	31,4
Разом доходи	2280	17896,5
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(11128,5)
Інші операційні витрати	2180	(3678,1)
Інші витрати	2270	(2,0)
Разом витрати	2270	(14808,6)
Фінансовий результат до оподаткування (2280-2285)	2290	3088,0
Податок на прибуток	2300	(555,8)
Чистий прибуток (збиток) (2290-2300)	2350	2532,0

Таблиця 3.6. Оцінка платоспроможності та ділової активності підприємства до та після створення резерву сумнівних боргів

Показник	Порядок розрахунку	Результат розрахунку		Норми показника
		до створення резерву	після створення резерву	
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	$p. 1495 / p. 1900$	1,7	1,3	0,4–0,6
Коефіцієнт фінансування	$(p. 1595 + p. 1695 + p. 1700 + p. 1800) / p. 1495$	0,59	0,78	0,67-1,5
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$(p. 1195 - p. 1695) / p. 1195$	0,63	0,57	0,1 і вище
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$(p. 1195 - p. 1695) / p. 1495$	1,0	1,0	0,1 і вище
Коефіцієнт оборотності активів	$p. 2000 / (p. 1300 \text{ гр.3} + p. 1300 \text{ гр.4})/2$	5,7	7,6	якомога більше
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$p. 2000 / \Sigma(p.1125-p.1155)\text{гр.3} + \Sigma(p.1125-p.1155)\text{гр.4})/2$	6,8	9,8	дослідження в динаміці
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$p. 2000 / \Sigma(p.1610-p.1630) \text{ гр.3} + \Sigma(p.1610-p.1630)\text{гр.4})/2$	15,1	17,2	дослідження в динаміці
Строк погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей	$239^* / \text{коефіцієнт оборотності деб. заборг.}$ $239^* / \text{коефіцієнт оборотності кред. заборг.}$	35	25	порівняння між собою
		16	14	
Коефіцієнт поточної ліквідності	$p. 1195 / p. 1695$	2,7	2,3	>1,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$(p. 1195 - p. 1100) / p. 1695$	2,6	2,3	0,6-0,8
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$(p. 1160 + p. 1165) / p. 1695$	0,42	0,48	>0,2
Коефіцієнт рентабельності активів	$\text{ф.2-м } p.2350 / \text{ф.1-м } (p.1300(\text{гр.3}+p.1300(\text{гр.4}))/2$	1,23	1,09	дослідження в динаміці
Коефіцієнт рентабельності продажу	$\text{ф.2-м } p.2350 / \text{ф.2-м } p.2000$	0,22	0,15	>0,01
Податкове навантаження	$p. 2300 / p. 2000$	5	4	x

* кількість днів розраховано з урахування сезонного характеру діяльності підприємства

По-третє, зростання коефіцієнту оборотності кредиторської заборгованості відбулося за рахунок зменшення суми податку на прибуток, як результату зменшення фінансового результату як об'єкту оподаткування.

Одночасне зростання коефіцієнтів дебіторської та кредиторської заборгованостей можна оцінити, порівнявши темпи їх росту.

Так, після створення резерву сумнівних боргів у порівнянні з показниками «до» його створення, темпи росту коефіцієнта оборотності дебіторської

заборгованості перевищили темпи росту коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості. Це вказує на те, що реально підприємство в меншому обсязі використовує кредиторську заборгованість для фінансування своїх дебіторів, ніж за даними, розрахованими «до» створення резерву сумнівних боргів.

В четверте, порівнявши строки погашення дебіторської та кредиторської заборгованостей спостерігаємо, що розрив між показниками скоротився. Це вказує на наближення збалансованості у розрахунках з постачальниками та покупцями і позитивно впливає на фінансовий стан підприємства.

В п'яте, коефіцієнт абсолютної ліквідності, розрахований після створення резерву сумнівних боргів зріс через зменшення валюти балансу. Отже, сума сумнівної заборгованості штучно збільшує валюту балансу і викривляє реальний фінансовий стан підприємства.

В шосте, після створення резерву сумнівних боргів спостерігається зменшення суми чистого прибутку у зв'язку із зростанням інших операційних витрати через включення до їх складу суми резерву сумнівних боргів. Це прямо вплинуло на показники рентабельності. Але після створення резерву сумнівних боргів значення цих показників все ж набагато перевищують нормативні.

В сьоме, надмірне податкове навантаження на суб'єктів господарювання має негативний вплив на їх фінансовий стан, стримує розвиток господарської діяльності, тим самим провокує на застосування незаконних способів ведення бізнесу. Так, результатом створення резерву сумнівних боргів для умовного підприємства стало зменшення податкового навантаження цілком законним способом.

Висновки до розділу 3

Провівши дослідження організації економічного аналізу на ТзОВ “Імпульс” можемо зробити наступні висновки.

Організація економічного аналізу розрахунків за дебіторською заборгованістю на ТзОВ “Імпульс” складається з трьох основних етапів: попередній, основний та заключний. На кожному етапі вирішуються основні питання та проводиться аналіз проведених досліджень. На підприємстві результати аналізу оформлюються у вигляді довідки - для внутрішніх користувачів, а для зовнішніх користувачів – у вигляді висновку.

На підприємстві працюють аналітики які складають звіти, щодо відвантаження продукції покупцям, розробляють форми звітів, в яких зазначаються надходження та відвантаження товарів тобто контролюють розрахунки за дебіторами.

Аналіз дебіторської заборгованості на підприємстві передбачає вивчення структури дебіторської заборгованості, її динаміки, склад та динаміку простроченої дебіторської заборгованості, якості дебіторської заборгованості, ліквідності дебіторської заборгованості, та розрахунку відносних показників.

Особливу увагу в процесі аналізу дебіторської заборгованості приділяють статті “Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги”, яка має найбільшу питому вагу в загальній сумі дебіторської заборгованості.

Для покращення аналізу дебіторської заборгованості ми запропонували форми внутрішньої звітності, підприємство за допомогою даних форм зможе краще контролювати стан дебіторської заборгованості на підприємстві. Розподіляючи дебіторську заборгованість за строками виникнення, підприємство зможе визначити, яким саме дебіторам слід більше приділяти увагу, щодо сплати грошових коштів та визначити, яка саме заборгованість може бути визнана сумнівною.

Проведення аналізу дебіторської заборгованості на підприємстві є одним з основних етапів аналізу. Тому що збільшення або зменшення заборгованості впливає на фінансовий стан підприємства. Саме тому доцільніше приділяти більше уваги аналізу дебіторської заборгованості.

Аналіз дебіторської заборгованості проводиться в декілька етапів. На першому етапі проводиться аналіз змін, які відбулися в складі та структурі дебіторської заборгованості. На другому етапі визначають темпи зростання дебіторської заборгованості, і порівнюють їх з минулим періодом. Після аналізу структури дебіторської заборгованості, необхідно дати оцінку, щодо реальної її вартості, вірогідності повернення, оскільки не вся заборгованість може бути стягнена з дебіторів. На 4 етапі визначають оцінку таким показникам: якості та ліквідності дебіторської заборгованості.

ВИСНОВКИ

В роботі наведено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення науково-практичного завдання, що виявляється у дослідженні і розробці науково-методичних підходів ведення обліку дебіторської заборгованості підприємств.

Досліджуючи стан дебіторської заборгованості в Україні ми встановили, що її розвиток розпочався з встановленням незалежності. На даний час облік дебіторської заборгованості повністю регулюється законодавчими актами, але незважаючи на повний контроль з боку держави, в системі розрахунків по дебіторській заборгованості існує ряд проблем пов'язаних з несвоєчасністю її погашення покупцями. Вивчаючи теоретичні аспекти дебіторської заборгованості було розглянуто ряд тверджень щодо самого поняття дебіторської заборгованості та встановлено основні проблеми з обліку дебіторської заборгованості на підприємстві. Основною з проблем обліку дебіторської заборгованості є непристосованість методів визначення резерву сумнівних боргів, які передбачені П(С)БО 10 до обліку на підприємствах і, виходячи з цього, недостовірні дані при відображенні резерву сумнівних боргів в балансі. Також було розглянуто законодавчу базу, яка регулює дебіторську заборгованість в Україні. Основним законодавчим актом, який прямо регулює облік дебіторської заборгованості є П(С)БО 10. Решта законодавчих актів розглядають дебіторську заборгованість, як об'єкт податкового обліку, її відображення в звітності підприємств та вказують конкретні рекомендації в певних питаннях.

Також в результаті дослідження було опрацьовано праці як теоретиків, так і практиків, здійснено аналіз авторефератів та дисертацій на здобуття ступеня кандидата економічних наук, опрацьовано матеріали науково-практичних конференцій. На основі цього було виділено ряд проблем та шляхи їх вирішення на прикладі типових ситуацій бухгалтерського обліку.

Питання обліку розрахунків з дебіторами є досить цікавим та актуальним. Так як будь-яке функціонуюче на даний момент підприємство має певні взаємовідносини з певними постачальниками, покупцями, різними організаціями, з працівниками даного підприємства. Тому для будь-якого бухгалтера важливо правильно вести облік за авансами виданими, за претензіями, облік розрахунків з підзвітними особами тощо, чітко орієнтуватися в заборгованості, яка виникає.

Порівняння П(С)БО і МСФЗ дає можливість зробити наступні загальні висновки: в системі МСФЗ визнання, класифікація та оцінка дебіторської заборгованості прямо не визначені; в МСФЗ 1 та МСФЗ 32 представлені лише загальні рекомендації по розкриттю інформації про дебіторську заборгованість у фінансових звітах; в міжнародних стандартах дебіторська заборгованість визнається як фінансовий актив, що є контрактним правом отримувати грошові кошти або інший фінансовий актив від іншого підприємства.

Організація обліку дебіторської заборгованості на підприємстві будь-якої форми власності має важливе значення, оскільки сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних розрахункових операцій за борговими правами (з дебіторами). З метою удосконалення методики резервування необхідно створювати покриття резервів. Це дозволить отримати реальне покриття створеним резервам та у випадку настання подій, пов'язаних зі створенням резерву, забезпечити подальшу безперебійну роботу підприємств, що дозволить уникнути появи точок розриву в кругообігу капіталу підприємства.

З метою надання якісної бухгалтерської інформації про заборгованість підприємства, користувачам для прийняття рішень, можна запропонувати оптимізаційну форму бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості, для якої властиві:

а) наявність єдиного підходу до обліку заборгованості (дебіторської та кредиторської), зумовленого такими його перевагами, як:

- можливість проведення порівняльного аналізу і загального оцінювання дебіторської та кредиторської заборгованості;

- пов'язаність суб'єктів обліку (будь-яке підприємство може бути у ролі дебітора і кредитора);

б) високоякісний облік довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлений:

- наявністю розробки єдиного підходу до реєстрації та обліку довгострокової дебіторської заборгованості в системі синтетичних рахунків;

- веденням аналітичного обліку за кожним видом довгострокової дебіторської заборгованості в розроблених відомостях аналітичного обліку;

- узагальненням та накопичуванням аналітичної інформації про довгострокову дебіторську заборгованість.

Отже, створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Касич А. О., Ткаченко І. В. Відмінності встановлення фінансового результату в бухгалтерському і податковому обліку. Актуальні проблеми економіки. 2011. № 2. С. 185–191.
2. Бондаренко О. С. Сучасні тенденції управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання. Економіка та держава. 2018. № 1. С. 11-15.
3. Касич А.О., Циган Р.М., Карбан О.І. Науково-методичні аспекти обліково-аналітичного забезпечення управління прибутком підприємства. Проблеми економіки. 2013. № 1. С. 252–257.
4. Марусяк Н. Л. Дебіторська та кредиторська заборгованості як основні регулятори кругообігу оборотного капіталу підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. № 2. Т. 2. С. 139–142.
5. Касич А.О., Хіміч І.Г. Методичні підходи щодо оцінки ефективності діяльності підприємства. БізнесІнформ. 2012. № 12. С. 55–59.
6. Онищенко О. В., Ткаченко І. В., Здор Б. Ю. Облікове забезпечення управління дебіторською заборгованістю. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Вип. 14. С. 992-996. URL: <http://global-national.in.ua/issue-14-2016> (дата звернення 10.12.2023).
7. Паянок Т., Савченко А. Аналіз дебіторської заборгованості підприємства за допомогою економіко-математичних методів. Економіст. 2017. № 3. С. 27–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econ_2017_3_7 (дата звернення 10.12.2023).
8. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість»: Положення (стандарт) бухгалтерського обліку від 08 жовтня 1999 р. № 237 (із змінами і доповненнями) / Міністерство фінансів України. – URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення 10.12.2023).
9. Податковий кодекс України: від 02.12.2010 р. № 2755-IV / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення 10.12.2023).

10. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень): Закон України від 05 жовтня 2017 р. № 2164-VIII / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2017. № 44. Ст.397. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2164-19> (дата звернення 10.12.2023).

11. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV.

12. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. № 2597-VIII.

13. Указ Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" від 24.02.2022 р. № 64/2022.

14. Закон України "Про торгово-промислові палати в Україні" від 02.12.97 р. № 671/97-ВР.

15. Закон України "Про виконавче провадження" від 02.06.2016 р. № 1404-VIII.

16. Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів від 14.06.74 р.

17. Постанова пленуму ВГСУ "Про деякі питання практики застосування позовної давності у вирішенні господарських спорів" від 29.05.2013 р. № 10.

18. Постанова пленуму ВГСУ "Про деякі питання практики застосування законодавства про відповідальність за порушення грошових зобов'язань" від 17.12.2013 р. № 14.

19. Узагальнююча податкова консультація щодо деяких питань розміру сукупних вимог кредитора до юридичної або фізичної особи – боржника, який має враховуватись для віднесення такої заборгованості до безнадійної, затверджена наказом Мінфіну України від 10.12.2021 р. № 661.

20. Бавдис Н.М. Основні етапи організації внутрішнього аудиту витрат в системі управління підприємством / Н.М. Бавдис // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/17580/1/2-Bavdys-8-9.pdf>

21. Багатко Н. Продаж дебіторської заборгованості: визначення, оцінка, облік / Н. Багатко // Бухгалтерія. Право. Податки.— 2004. — №22.

22. Береза С.Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості// Вісник ЖДТУ.-2007.

23. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2005. — 592 с.

24. Блакита Г. В. Актуальні питання управління дебіторською заборгованістю [Електронний ресурс] / Г. В. Блакита // Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. — 2012. — Режим доступу до ресурсу: <http://repository.vsau.org/getfile/6215.pdf>.

25. Божик М.А. Менеджмент персоналу / М.А. Божик [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: http://lubbooknet/book_322_glava_5.jak_forma/html

26. Визначення знижки за швидкий платіж. Legal Definitions Dictionary. URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/prompt-payment-discount> (дата звернення 20.12.2023).

27. Міжнародні стандарти фінансової звітності, Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text (дата звернення 20.12.2023).

28. Шара Є. Ю. Фінансовий облік П. Є. Ю. Шара, І. Є. Соколовська-Гонтаренко. Навчальний посібник. К.: «Видавництво «Центр учбової літератури», 2016. 308 с.

29. Що таке знижка за ранню оплату? Посібник для малого бізнесу. FitSmallBusiness. URL: <https://fitsmallbusiness.com/early-payment-discounts/> (дата звернення 20.12.2023).

30. Все, що вам потрібно знати про знижку за ранню оплату. Precoro. URL: <https://precoro.com/blog/everything-you-need-to-know-about-the-early-payment-discount/> (дата звернення 20.12.2023).

31. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” від 27.06.2013.

32. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” від 27.06.2013.

33. Потриваєва Н. В. Місце дебіторської заборгованості у фінансових активах підприємства [Електронний ресурс] / Н. В. Потриваєва // Миколаївський національний аграрний університет. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3945>.

34. Прокопенко В.І. Трудове право України: Підручник. – Х.: Фірма “Консум”

35. Сміда [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://smida.gov.ua/>

36. Смоляр Л. Г. Облік і аудит : навч. посіб. / Л. Г. Смоляр, Р. Ю. Овчарик, О. В. Кам’янська. – К. : Ліра-К, 2013. – 616 с.

37. Соловей Н. В. Проблеми обліку дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] / Н. В. Соловей, К. І. Маліношевська – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Users/ksyasha/Downloads/514-1995-1-PB.pdf>.

38. Списання безнадійної заборгованості у 2015 році: витратам бути [Електронний ресурс] // ЛІГА:ЗАКОН – Режим доступу до ресурсу: http://keynas.com/wp-content/uploads/2015/02/Стаття-Лига_16.02.pdf

39. Статистичний щорічник України за 2010-2015 роки / [за ред. О.Г. Осауленка].-К. : Державний комітет статистики. - 2016. – 572 с.

40. Статівка М. Г. Особливості визнання та оцінки дебіторської заборгованості на вітчизняних підприємствах відповідно до вимог МСФЗ [Електронний ресурс] / М. Г. Статівка – Режим доступу до ресурсу: <http://www.repository.hneu.edu.ua>.

41. Стоун, Д. Бухгалтерський облік та фінансовий аналіз [Текст] / Стоун Д., Хітчінг К. – М. : Сирин, – 1998. – 302 с.

42. Сутність та класифікація дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/8_DN_2011/Economics/7_81888.doc.html.

43. Теоретичні засади дослідження дебіторської та кредиторської заборгованостей. Буковинський державний фінансово-економічний університет. «Молодий вчений» • № 5 (32) • травень, 2016 р

44. Управління зовнішньоекономічною діяльністю: Навч. посібник: 2-ге вид., випр. і доп. / За заг. ред. А.І. Кредісова. – К.: ВІРА-Р, 2004.

45. Фінанси підприємств: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. 3-тє вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ, 2000. – 460 с.

46. Хендріксон Є. С. Теорія бухгалтерського обліку [Текст] / Є. С. Хендріксон, М. Ф Ван Брен. – М.: Фінанси і статистика. – 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/20_DNI_2013/Economics/0_139846.doc.htm

47. Ценклер Н. І. Вдосконалення класифікаційних ознак дебіторської заборгованості та їх значення в підвищенні контрольно-аналітичної функції обліку [Електронний ресурс] / Н. І. Ценклер, П. Б. Квартирка. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=F&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRNnatural/Nvuu/Ekon/2010_29_1/statti/9.htm.

48. Цивільний кодекс України // Верховна рада України - від 02.11.2016.

49. Чуприна В. Ю. Проблеми обліку дебіторської заборгованості / В. Ю. Чуприна. // «Управління розвитком». – 2014. – №9.

50. Шара Є. Ю. Фінансовий облік I : навч. посібник / Є. Ю. Шара, І. Є. Соколовська- Гонтаренко ; Держ. фіскальна служба України, Нац. ун-т Держ. податкової служби України. - К. : Центр учб. літ., 2016. - 336 с

51. Ю. В. Рудковська. Наявність дебіторської заборгованості як фактор формування стабільних зв'язків з контрагентами / Ю. В. Рудковська. // Національний технічний університет України, м. Київ. – 2013.

52. Момантова Н.А., Глущик М.М. Особливості обліку та управління дебіторської заборгованості підприємства в сучасних умовах // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics», №39 (2023), 112-117 <https://modecon.mnau.edu.ua> | ISSN 2521-6392

53. Степаненко О.І., Бишовець А.О. ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ ЗА ПРОДУКЦІЮ (ТОВАРИ, РОБОТИ, ПОСЛУГИ) В ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА // Науковий погляд: економіка та управління, № 3 (83) / 2023. – С. 179-187.

54. Вітренко О.В., Катранжи Л.Л., Придятько Е.М. Організація обліку дебіторської заборгованості в системі управління ризиками. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2020. Вип. 34. С. 35–42.

55. Сидоренко О.О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. С. 449–456.

56. Закревська О.Ю. Організація бухгалтерського обліку поточної дебіторської заборгованості підприємства торгівлі. Причорноморські економічні студії. 2017. Вип. 20. С. 103–106.

57. Кручак Л., Муравський В. Автоматизація обліку дебіторської заборгованості на основі інтегрованої бази даних контрагентів. Вісник Тернопільського національного економічного університету. 2017. № 1. С. 109–118.

58. Канцедал Н.А., Пономаренко О.Г. Наукове обґрунтування складових облікової політики щодо дебіторської заборгованості. Всеукраїнський науковий журнал "Актуальні проблеми інноваційної економіки". 2018. № 1. С. 87–94.

59. Белозерцев В.С. Управління дебіторською заборгованістю підприємств оптової торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Дніпропетровськ, 2013. 23 с.

60. Юрченко І.А. Організаційно-економічний механізм управління дебіторською заборгованістю за послуги теплопостачання на підприємствах комунальної теплоенергетики України : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Харків, 2011. 24 с.

61. Євлаш Т.О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Харків, 2012. 24 с.

62. Белокоз О.І. Облік та аудит дебіторської і кредиторської заборгованостей торговельних підприємств : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2014. 24 с.

63. Кручак Л.В. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в підприємствах з виробництва соків : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Тернопіль, 2017. 23 с.

64. Закревська О.Ю. Облік і контроль поточної дебіторської заборгованості підприємств торгівлі : автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Київ, 2018.

65. Неживенко А.П. Методика обліку дебіторської заборгованості і основні напрямки її вдосконалення. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія: Економічні науки. 2013. № 7. С. 165–170.